

Interview met Ria de Boer-de Koning op 5 maart 2015

(G) Ik ben geboren in Gouda.

(I-1) Dat is al iets wat ik al aan u wilde vragen, bent u een echte Leidse?

(G) Nee, ik ben geboren in Gouda. Mijn vader was een Leidenaar, en die woonde in Gouda daar met mijn moeder en met het gezin. [Cornelis de Koning, pikeur, trouwde oktober 1930 te Bodegraven Sijtje Slappendel; hij overleed 3 januari 1965 te Leiderdorp, Koningstraat 4, 62 jaar oud] En die kwam zonder werk en toen kon hij werk krijgen aan de Keizerstraat [=Kaiserstraat] bij de manege. En doordat hij daar werk had, kregen wij op de Hooglandse Kerkgracht een benedenwoning aangeboden [nr. 16, gevestigd kort voor 4 januari 1938]. En daar hebben we, daar is nog een zesde kind geboren. Dat was in 1938, is m'n zusje geboren. [Jenny Agatha, geboren kort voor 14 september 1938] Ik ben van '34, dus dan moet ik drie geweest zijn dus toen ik daar heen verhuisd ben, en zo vanaf die tijd woon ik, ben ik dan een Leidenaar.

(I-1) Ja, ja, want dat wilde ik u nog eventjes vragen. Mevrouw R. de Boer-de Koning, uw meisjesnaam is De Koning, adres, tel. nr. en uw geboortedatum, die had ik namelijk nog niet. Maar ik heb nu gehoord 1934.

(G) 25 augustus 1934.

(I-1) 25 augustus 1934, goed zo. En u komt uit een gezin van zes kinderen dus?

(G) Nee, 10 kinderen.

(I-1) Zo.

(G) dus toen kwamen er nog kindjes bij, de oorlog brak uit en ze was ook niet sterk he. Daarvoor, het schijnt dat ik nogal handig was, in de huishouding, was het makkelijker als ik thuis bleef.

(I-1) Ja, ja.

(G) Jammer, maar het gebeurde.

(I-1) Het gebeurde. U bent in Gouda geboren in 1934 en uiteindelijk door het werk van uw vader is het hele gezin, wat toen uit vijf kinderen bestond, maar de zesde kwam er ook al snel aan, bent u naar Leiden verhuisd. En op de Hooglandse Kerkgracht hebben uw ouders een huisje gekregen.

(G) Ja, en dat was tijdelijk, want we zijn al in 1939 verhuisd naar de Oosterstraat. Want daar werden huisjes voor de gezinnen gebouwd, zal ik maar zeggen. [Oosterstraat 81]

(I-1) Ja.

(G) Dus daar waren ze heel blij mee.

(I-1) Ja, maar was dat huisje zo groot, dat het gezin, vader, moeder, zes kinderen, daarin konden wonen? En ook nog eens vier kinderen daarna?

(G) Ja.

(I-1) Of waren er toen ook al kinderen het huis uit?

(G) Nee, nee, nee, nee.

(I-1) Dus met tien kinderen in dat huis?

(G) Ja, maar dat ging super.

(I-1) Maar kunt u ons nu vertellen hoe dat huis, desnoods mag u het ook tekenen, [slecht te verstaan]... moeilijk, hoe dat huis er dan uitzag. Want als ik het vergelijk met tegenwoordig, waar is een huis waar een gezin met tien kinderen woont?

(G) Ja, maar dat is niet zo moeilijk. We, zo, wij waren niet zo royaal gewend, dus je kwam, het zijn leuke huisjes in de Oosterstraat. Dus je kwam de gang in, daarachter lag de keuken en naast lag de huiskamer, met openslaande deuren, wat wij echt heel luxe vonden. Een voorkamertje. Dan boven drie slaapkamers. Een kleine en twee wat royaler, nou, dat en een heel klein vlierinkje erboven.

(I-1) Ja, ja.

(G) Een overloopje noemden wij dat altijd, van de trap naar de drie kamers toe.

(I-1) Ja, ja, dus een eengezinswoning.

(G) Geen douche in die tijd en koud water in de keuken.

(I-1) Maar dat was dan voor 's morgens even een kattenwasje en ging u dan één keer in de week in de teil?

(G) Ja, juist, ja, het kon niet anders.

(I-1) Ja, ik ben ook niet meer zo piepies, dus dat weet ik ook nog wel.

(G) De baby die kwam, die werd op tafel gelegd op een kussen van het bed, zeg maar, dat lag dan op tafel. En mijn moeder had dan een schaalte met water, want dat had ze warm natuurlijk voor de baby te wassen, nou.

(I-1) Ja.

(G) En dat gebeurde voor zo op dat kussen op de tafel, dat was heel gewoon eigenlijk. Wij vonden het super.

(I-1) Want hoe oud was u toen de eerste baby kwam na de vijfde, zeg maar; u ging verhuizen met vijf kinderen en de zesde was op komst.

(G) De zesde was er al.

(I-1) Oh, die was er al, de zesde.

(G) Want die is in het alkoofje op de Hooglandse Kerkgracht geboren.

(I-1) Alkoofje?

(G) Ja, zo noemden wij dat.

(I-1) Maar dus thuis geboren, niet in het ziekenhuis?

(G) Nee, nee, nee, er is er maar een in het ziekenhuis geboren en dat is mijn zusje Sijt en dat was tijdens de oorlog. Toen lag er dik sneeuw en toen kwam er een karretje langs, eh ja, met mannen. En mijn moeder ging op die brancard, huif erover. Zo werd ze naar het ziekenhuis gebracht. En in de gang van het Elisabethziekenhuis.

(I-1) Op de Hooigracht.

(G) Op de Hooigracht werden de mensen om beurten, wie aan de beurt was, geholpen. Zo werd de baby geboren. Enne, na een paar dagen, ja, dat weet ik niet meer hoelang zij daar gelegen heeft.

(I-1) En dan weer naar huis...

(G) En dan weer naar huis.

(I-1) En de anderen kinderen, die zijn allemaal geboren met behulp van de huisarts?

(G) Ja.

(I-1) Ja, want dat was vroeger eigenlijk normaal he?

(G) Ja, dat was heel gewoon, ja, ja.

(I-1) Weet u nog wie de huisarts was?

(G) Even denken. Wij hebben, dokter Vlimmen. [Willem Marianus Flim? Woonde 1937-1945 Rapenburg 38; overleden 1945 te Lübeck] Die heeft mijn moeder bij de zesde geholpen, dus dan.. dat zal ik echt niet meer weten.

(I-1) Nee, niet dat dat heel erg is hoor.

(G) Nee, eentje werd in het ziekenhuis geboren en daarna kregen we dokter Pastel [lees: Hendrik Jan Postel, opvolger van Flim, woonde Rapenburg 38 van 1945-1955]. Pastel uit Leiden.

(I-1) Ja, ja.

(G) Hele fijne arts. Ja, die heeft inderdaad, want mijn broer en ik zaten op een hoopje wasgoed in de keuken. Toen zei mijn broer heel de tijd tegen mij: "Als je nou een harde gil hoort, dan komt het kind hoor, dan weet je het vast".

(I-1) Wat goed dat u zich dat nog herinnert en u op een hoopje wasgoed zat.

(I-2) Ja.

(G) Wij zaten te luisteren. Bijzonder he?

(I-1) Enig, dat zijn dierbare herinneringen, die vergeet je ook niet.

(G) Neeeee, dus dokter Pastel was dat. Ja, echt een lange, rijzige huisarts.

(I-1) Pastel zegt u he.

(G) Postel.

(I-1) Oh, Postel. Met een o. Ja, maar u zei net al, dat was in de oorlog, dat ze naar het Elisabethziekenhuis ging om te bevallen. U heeft natuurlijk ook een heel stuk oorlog meegemaakt?

(G) Ja, ja.

(I-1) Hoe heeft u dat ervaren? Weet u daar nog dingen van, dat u zegt van...

(G) Ik heb het niet zo slecht ervaren.

(I-1) Nee?

(G) Dat is heel gek. Er waren er een paar van ons, die mochten in het oude Diaconessenhuis, werden ze opgevangen. Dat was mijn zusje Goo? en mijn broer Cor. En die konden er heel goed tegen. Ik niet, ik had gauw heimwee.

(I-1) Waren die ouder dan u?

(G) Jonger.

(I-1) Jonger?

(G) Jonger. Maar ik was echt graag thuis. En ging van armoe? geen probleem mee gehad. Nooit niet. Ook was het wel, ik liep met blaadjes, dus mijn vader deed vrijwilligerswerk, hoe moet ik dat zeggen, blaadjes oorlogverzet? Blaadjes, krantjes. En die moest ik dan ook wegbrengen. En mijn broers in eerste instantie ook, maar die zijn in de oorlogswinter weggebracht naar Friesland, om de hongerwinter door te komen. Dus toen was ik de oudste en heb dat pakje dus toen op mij genomen.

(I-1) Ooh, wat goed.

(G) Maar als je nu zegt, vond je dat erg? Nee, helemaal niet, geen probleem mee gehad. Nee, en nog niet.

(I-1) Nee. Bijzonder om te horen hoor.

(G) Ik zou bijna nog de adressen weten waar je heen liep.

(I-1) Echt waar?

(G) Ja, dat was echt een ritueel die je liep.

(I-1) Maar u, vaak moest u dat dan doen, die blaadjes rondbrengen?

(G) Vaak 's avonds.

(I-1) Elke dag?

(G) Nou, dat zal ik niet echt kunnen zeggen....

(I-1) Maar 's avonds, was dat dan niet gevaarlijk?

(G) Want ik ben wel eens geweest, en toen moest ik rennen uit de Oosterstraat vandaan zo Bloemsteeg [=Groenesteeg?] door en Middelstegracht. Op de Middelstegracht woonde 1,2,3,4, huizen linkseen... en die meneer lag op bed. Of dat nou echt waar was. Voor mij was dat ja. Dan deed ik de deur daar open en dan kwam er een keffertje op me af en dan riep ik heel gauw: goed volk, goed volk. Omdat ik nog banger voor dat keffertje was dan voor die Duitsers. En in de Oosterstraat, als u dat kent, dan had je daar Hoeks [=Van Hoeken's] Houthandel. Dus de Duitsers zaten daar.

(I-1) Aha.

(G) En dan kwam ik terug en dan liep ik gauw altijd zo en een blokje zo je die straat in om zo gauw mogelijk thuis te zijn. Want wij hadden geen achterom.

(I-1) Maar hoelang duurde zo'n route van blaadjes rondbrengen?

(G) Nou, dat zal toch wel drie kwartier geweest zijn. Ik liep erg hard altijd, weet ik nog.

(I-1) En toen was u hoeveel jaar?

(G) Als ik van '34 ben....

(I-1) Zeg maar 10, 11 jaar zoiets.

(G) Ja, inderdaad.

(I-1) En uw vader, die werkte dus bij de

(G) Niet meer toen, nee, hij is verzekeringsagent geweest. Hij heb meerdere banen gehad.

(I-1) Ja, ja, o.k. Want hij is speciaal naar Leiden gekomen en toen bent u verhuisd omdat hij een baan hier in Leiden kreeg. Maar daar heeft hij niet lang gewerkt. Maar hij, jullie mochten wel in dat huis blijven wonen?

(G) Ja, toen zijn wij naar de Oosterstraat gegaan en dat was ja voor mijn moeder iets geweldigs. Want de Hooglandse Kerkgracht schijnt heel erg belabberd geweest te zijn. Want dokter Vlimmen had gezegd: hier moeten jullie niet lang meer wonen.

(I-1) Oh, kijk aan. Ja, ja.

(G) Dat zijn natuurlijk, was ik ook nog maar eenpullikie.

(I-1) Pullikie? Jeetje, wat een verhaal. Eventjes naar uzelf terug he. U was toen dus 10, 11, maar u ging wel naar de lagere school. Kleuterschool, lagere school?

(G) De kleuterschool lag van de Hooglandse Kerkgracht naar de Oude Rijn, dan had je de juffrouw Steenwijkschool.

(I-1) Juffrouw Steenwijkschool?

(G) Nou, juffrouw Steenwijk was het hoofd van de school en die school ligt aan de Oude Rijn. De voorkant ligt aan de Haarlemmerstraat. En daar naar de Oosterstraat en toen gingen wij verhuizen en toen gingen wij naar juffrouw Ravens [Anna de Rave] aan de Herensingel. Die school bestaat niet meer, maar die was toen bij het Spoortje. Had je toen een schooltje.

(I-1) Weet u nog hoe die school heette of niet?

(G) Nee, echt niet, wij zeiden juffrouw Ravens.

(I-1) Ja, ja, maar u ging daar met meer zusjes en broertjes, naar die scholen die u even net zo noemde. Ging u er dan samen naar toe lopen, hand in hand, gezellig al zingend en pratend zo naar school?

(G) Ja.

(I-1) Zingend, dansend?

(G) Ja, nou het zal niet altijd ...

(I-1) Maar over het algemeen wel met broertjes en zusjes?

(G) Ja.

(I-1) Of gingen er ook nog andere kinderen uit de buurt mee naar school?

(G) Nee, dat eh, nee, wij waren echt toch wel als gezin een gezinnetje.

(I-1) En hoe heeft u dat ervaren, de scholen? Heeft u nog een fijne herinnering aan de juffrouws? Of was er ook wel een juffrouw bij, die, waarvan u zegt, nou die was echt een...

(G) Nee, nee, het was voor mij niet kwalijk eigenlijk. Nee, en ik was toch wel dat ik daar niet de kleuterschool af mocht maken, omdat ik alweer... thuis meer. Daar schijn ik toch wel handig in geweest te zijn. Want ik heb die school, van die kleuterschool, ook veel gemist. Maar toen ging ik, mijn opa woonde aan de Hooigracht, was onderwijzer geweest op de Hooglandse Kerkgracht school. En daardoor zijn wij, als oudste kinderen, naar de Hooglandse Kerkgracht school gegaan. [Jan Maurits de Koning, onderwijzer aan de Gereformeerde School aan de Hooglandse Kerkgracht, herdacht 1 mei 1924 dat hij 30 jaar aan deze school verbonden was, en op 1 mei 1933 dat hij 40 jaar in het christelijk onderwijs zat; overleden 19 november 1950, 78 jaar oud, weduwnaar van Maria A. v.d. Bijl]

(I-1) Aaah.

(G) Ja, maar toen was ik toch wel bij de eersten van de klas. Zo leuk vond ik het. Dus twee keer bij juffrouw [M.] Allaart, bij juffrouw [H.G.] Schreuder. Ja, daar was ik de eerste van de klas. Niet de eerste, want je had Piet Meijer. Dat was een jongen, een zoon van de hoofdonderwijzer. Die zat bij mij, dus die was de eerste. Anneke Ravestein van de Pieterskerkgracht was de tweede en dan was ik de derde.

(I-1) Wat goed dat u dat allemaal nog weet, die namen.

(G) Het was gewoon leuk. Dat zijn dingen, ja dat heeft heel erg impact gehad.

(I-1) Ja, dat blijft, dan blijft het ook lang hangen.

(G) Dus en daarna hadden we meneer Smit, de derde klas, heb ik nog geweldig ervaren en toen begon de narigheid. Want toen moesten we van de ene school naar de andere school. Dan liep dat wel eens anders.

(I-1) En hoe kwam dat die narigheid ontstond? Vanwege de oorlog?

(G) Ja, de oorlog. Toen was het in beslag genomen. Je werd dus weer naar een andere school...

(I-1) Dat lijkt me ook wat, als kind zijnde.

(G) Ja, en toen moesten we brood meenemen voor onder en toen zei mijn broer altijd: "Weet je wat, ik geef jou het binnenste, ik eet de korstjes, want dat is voor mij veel beter". En zo liepen wij onderweg te ruilen.

(I-1) Echt waar?

(G) Dat zou je eigenlijk nu moeten zien.

(I-1) Wat lief.

(G) Ja, dat zijn toch dingen die eigenlijk wel leuk zijn, dus ik ervaar die dingen niet als erg.

(I-1) U heeft er goede herinneringen aan?

(G) Ja, terwijl het is toch wel zwaar geweest zal zijn. Want mijn vader ging weg in januari. Mijn zusje was op 26 januari geboren en ik denk dat hij 31 januari vertrok. En is met een schip met kinderen en die moest hij wegbrengen. En die is wel een maand weg gebleven. En met mijn zusje ging het helemaal niet zo lekker in de wieg, dus dat heeft best wel problemen gehad. Want ene dokter [J.] Munk moest komen, want anders was zij, eh, niet lang..... maar ze leeft nog, een sterke vrouw.

(I-1) Ja, ja, en in welk jaartal was dat dan, in het begin van de oorlog? 1940?

(G) Nee, nee, Sytje is van 1945, dus

(I-1) Nee, omdat u zegt: vader moest een boot met kinderen wegbrengen.

(G) Ja, dat was de hongerwinter '45. Ja, ja, dat is eigenlijk wel weer een heel stuk verder he? En dan zat ik 's avonds met mijn moeder. We smolten peukjes kaars in een klein waxinelichtje, toen een draadje erin, hadden we 's avonds een lichtje. Om toch maar een poosje op te blijven. En mijn vader had een fiets geleend van ene meneer School en die kwam dan bellen 's avonds; en hebt u al wat van uw man gehoord? En dan weet ik nog dat wij dat vreselijk vonden. Want het ging die man niet om mijn vader, maar het ging om z'n fiets. Dat is iets wat ik eigenlijk nog steeds heel erg vind. Dat die man het leven van iemand niet zo belangrijk vindt.

(I-1) Zo materialistisch.

(G) Zo klein als ik was, tenminste zo klein, heb ik dat altijd ... Ik was wel gek op mijn vader, misschien dat dat ook scheelt, dat ik een vaderskind was.

(I-1) En als we, ik nu vraag, u zegt dat u het niet als heel slecht heeft ervaren, hoe ging het dan met eten verder? Had de hele familie wel voldoende te eten?

(G) Nee, nee.

(I-1) Hoe kwamen ze aan eten, uw ouders?

(G) Nou, je kon toch bij de gaarkeuken eten halen. Dus moest je in de rij gaan staan met een kannetje en zoveel personen, zoveel eten krijg je. Ja, dat was niet altijd soep. Aardappelschillensoep heb ik gegeten, maar ik ben een vuilnisbak. Bij mij heel makkelijk naar binnen. Maar daarvoor kwamen die kinderen in het kindertehuis terecht, want die aten het niet. Die gingen achteruit. Maar ik at 't wel. Dus, ik weet nu nog dat het verschrikkelijk was, maar dat ik gewoon dacht: eten, niet zeuren. En dat heb ik nog een beetje.

(I-1) Ja?

(G)

(I-1) Dus ook een sterke vrouw, net als uw zus.

(G) Jaa, oh ja, ik ben wel heel sterk. Ja, ja, zo ging dat toen.

(I-1) Goh zeg. Nou gaan we eventjes de lagere school. Wanneer moest u daar van af?

(G) Ik denk dat ik bij meneer Noormand in de klas zat, de vierde klas, en ik heb bijna het eind nog meegemaakt. En toen moest ik naar meneer [T.] Tieleman, zo heette die onderwijzer, en daar ben ik nooit geweest. Nee, dus ben ik daarna al af. Nou ja, en dan thuis, thuis.

(I-1) In het huishouden helpen?

(G) Ja.

(I-1) En altijd bij uw eigen moeder?

(G) Ja.

(I-1) In het eigen gezin zeg maar. Want er was natuurlijk voldoende te doen, met zoveel kinderen?

(G) Ja, dat denk ik ook.

(I-1) En dat deed u met veel plezier?

(G) Altijd.

(I-1) Want u zegt al, dat zat al in me.

(G) Met dat zorgen, daar heb ik nooit geen problemen mee gehad. Als ik later ook weleens mensen hoor mopperen, denk ik: ik heb dat probleem niet gehad.

(I-1) Nou, gelukkig maar. Maar als ik dan denk, van, heeft u dan kunnen spelen?

(G) Nee.

(I-1) Had u vriendinnetjes?

(G) Ik had wel eens vriendinnetjes, maar ik heb niet echt een jeugd gehad om te zeggen, net als mijn zusjes tolleren op straat en zo, daar kwam niet van.

(I-1) Uw zusjes wel, maar u niet?

(G) Ja, nee.

(I-1) Omdat u moest zorgen, zeg maar?

(G) Ja, die taak, die had je. En je liep daar niet voor weg. Het was jouw, ja, zo was je. We hebben wel van de week ontdekt, dat wij kregen ene Jo Slavenkorde. M'n broer, die werkte als bakkertje, en ik dan thuis of. Want op 13-jarige leeftijd heb ik al in de winkel bij Spruit gestaan. Want dan was m'n moeder even goed. Dan mocht ik weer even werken.

(I-1) Oh, dat wel. Ja, ja.

(G) Maar wij waren eerder volwassen. Want die jongen, die Jo Slavenkorde, was een student en die moest iets halen. Mijn vader was toen, had hij een baan, bij het Rode Kruis. En dan moest hij iets komen halen. En wat denk je, die ging met een tol en een zweepje in ons achtertuinje. Die vond dat prachtig. Mijn broer en ik lagen dubbel. Wij waren geen kinderen meer. Wij waren, dat hebben we toevallig van de week met mijn zus op zitten halen. Wij waren niet, zijn niet echt kind geweest. Wij zijn gelijk al naar die volwassenheid gegroeid, vanwege die.....

(I-1) Ja, die bijzondere situatie.

(G) Niet dat het me zwaar lag, maar het gebeurde wel. Misschien heb ik nu nog een inhaalperiode. Wie weet. Nou, ik maak kaarten; momenteel heb ik... Ja, laat ik zeggen, mijn man is toen overleden en toen ben ik weduwe geworden met twee kinderen.

(I-1) Hoelang is dat geleden, als ik vragen mag?

(G) Eh, hij is in '79 overleden en toen was ik 10 jaar weduwe en toen heb ik een hele leuke man leren kennen.

(I-1) Ooh.

(G) En daar ben ik mee getrouwd.

(I-1) Oh, wat fijn!

(G) Vijf jaar naar elkaar toe groeien, gehokt, zoals ze dat noemen. Toen zijn we getrouwd en we hebben nog een prachtige tijd gehad. En ik had vijf kinderen en hij had zeven kinderen, dus, maar dat was heel leuk. Het was een heel leuk gezin. Twaalf kinderen en ik heb nog veel contact met de kinderen. Zowel met de zijne als de mijne.

(I-1) Ja, ja.

(G) Goed contact mag ik wel zeggen. En hij is ruim drie jaar geleden overleden, maar van schrik kreeg ik zelf darmkanker. Dus ik begon weer met.....Daarvoor zegt men ook: "Jij bent een sterke vrouw".

(I-1) Zo, ja, dat mag je wel zeggen hoor.

(G) Zonder mopperen heb ik dat, ja, en dat is toch wel op de een of andere manier heb ik veel kracht van boven gekregen, zeg ik altijd.

(I-1) Bent u gelovig?

(G) Ja, ik ben ook gelovig, ja.

(I-1) Van huis uit ook meegekregen?

(G) Wel van huis uit, maar niet zwaar, niet heel eh.

(I-1) Moet ik dan aan Rooms Katholiek denken of Gereformeerd?

(G) Gereformeerd. Ja, en dat was mijn tweede man ook. We zijn ook in de kerk getrouwd. We zijn heel rijk met de kinderen allemaal en de kleinkinderen. Dus, want dat breidt uit natuurlijk.....tweede huwelijk.

(I-1) Maar dat vind ik wel heerlijk om te horen, want dan was u best ja al vroeg weduwe, met zoveel kinderen, en dan iemand tegenkomen waar het mee klikt, moet je ook maar weer afwachten he?

(G) Ja, ja.

(I-1) En dan toch de stap durven nemen om te trouwen.

(G) Ja, ja. Maar ik had vlinders in mijn buik. Dat was niet moeilijk.

(I-1) Dat is toch heerlijk om te horen.

(G) Ja, en hij was nog geen jaar weduwnaar, maar hij kon er helemaal niet tegen. Tegen alleenzijn, vond het ook heerlijk, dus. En gelukkig kon die ook van mijn kinderen houden en ik van zijn kinderen, dus dan heb je toch al eerder dat het langer aanblijft.

(I-1) Dus u was tien jaar weduwe, toen ontmoette u uw tweede man, eerst vijf jaar gezellig met elkaar en toen getrouwd. En hoelang bent u met de tweede man getrouwd geweest?

(G) Zeventien jaar.

(I-1) Zeventien ook nog. Het is wat.

(G) Het zijn prachtige jaren geweest. Van mij mag het gelijk weer over. (schaterlachend)

(I-1) Heerlijk, heerlijk. Nou, u heeft wat dat betreft al veel verteld hoor. Ik ga even terug naar, u heeft een keer genoemd, mijn grootvader, mijn opa. Dan wilde ik nog heel eventjes van u weten, uw grootouders, waar zijn die geboren, opgegroeid?

(G) Oma in Aarlanderveen en opa was een echte Leidenaar.

(I-1) Oh, dat was een echte Leidenaar?

(G) Ja, ja, misschien, ik heb maar één foto van m'n opa en oma. Die aan de Hooigracht. Dat huis is afgebroken, waar nu, laat ik zeggen Albert Heijn en daar Mostert vroeger, in dat stukje, stond dat huis. [Hooigracht 107, tel. 3544]

(I-1) Want hoe heette uw opa, want dat was.

(G) De Koning.

(I-1) De Koning, ja, dat is uw meisjesnaam en wat hij voor beroep? Weet u dat nog?

(G) Onderwijzer.

(I-1) Oh ja, dat heeft u net verteld, onderwijzer, ja.

(G) Hij was onderwijzer op de Hooglandse Kerkgracht school. Alleen, hij was geen onderwijzer meer toen ik daar op school kwam. Toen was ie opziener. Dat weet ik nog, dat ik dacht hhhhh???? Oh, als opa binnenkwam en allemaal rechtop met de armen over elkaar.

(I-1) En heeft ie nog een grote rol in het gezin gespeeld, opa en oma?

(G) Nee, mijn moeder kon niet goed met haar schoonouders overweg. Oma, met oma wel, maar niet met opa. Ik ben heel erg gesteld geweest. Dus mijn broers en zusjes, er is niemand die zegt: "Het waren lieve mensen". En ik blijf zeggen: "Het waren ontzettend lieve mensen". Dat is heel bijzonder. Hun hebben ze ook niet zo lang meegemaakt. De ouderen wel, maar de anderen, de jongeren niet. Dus die band was niet eh.. Ja, ik kwam er graag.

(I-1) Ja, u heeft er goede herinneringen aan?

(G) Ik heb er wel goede herinneringen aan.

(I-1) En de ouders van uw moeders kant. Opa, oma?

(G) Mijn moeder, haar moeder was al overleden voordat zij trouwde en toen kreeg ze een tweede moeder en daar kon ze niet mee overweg. Dus ja, daar was geen goed contact mee. Nee, nee, nee. Ik ben wel bij die tweede moeder nog 's een nachtje geslapen, wat ik me herinner. Maar mijn moeder kon er geen goed van horen, dus ja, dan werd er ook niet meer over gesproken. [moeder Sijtje Slappendel was geboren 15-5-1908 te Bodegraven en overleed 9-4-2000 te Leiderdorp]

(I-1) Nee, nee.

(G) Nee, het is echt van mijn vaders kant, dat is zeg maar, ja, waar ik wel goed contact mee had.

(I-1) Mooi. Dat is wel frappant he, dat alle andere kinderen er helemaal niets mee hebben, terwijl u dan juist als enige een heel fijn gevoel over.

(G) Ja, opa was ook wel streng. Even voor schooltijd, dan ging ik even naar binnen naar opa en oma en dan moesten ze, ze zaten nog allemaal aan de ontbijttafel. En dan moest opa nog

voorlezen. Ik weet nog dat er een nestje hing met een vogeltje van houtsnijwerk. En dan zat ik zo te kijken van.. Ik ben een dromerig kind geweest, denk ik. En opa zei: "Het laatste woord?" Nou, ik dacht dat ik dood ging, zoiets, weet je wel. Dus ik ben wel een dromerig kind geweest.

(I-1) Heeft u wel het idee dat u thuis kon zeggen wat u wilde? Want u zorgde heel goed voor het hele gezin. Maar mocht u ook uw zegje doen? Als u het ergens niet mee eens was, bijvoorbeeld?

(G) Dat kwam niet zo voor in het woordenboek. Nee, nee, dat kwam niet.

(I-1) Tijden waren ook anders he?

(G) Ja, dat kwam niet, ik denk niet dat ik het hart had. Nou, toen ik een jaar of 15, 16 was, kwam een vriendin mij altijd ophalen en die zei dan (ik denk dat ik 14 was): "Ga je mee naar opoe suikerbonnetjes brengen?" Zo heette dat. Maar dan moesten wij vanuit de Oosterstraat, moest je zo lopen, over de Haarlemmerstraat, langs de kazerne van de Doelen en dan zo naar de Paul Krugerstraat. En daar woonde haar oma. En die, ja, die was een ziek vrouwtje, die lag op bed. En tante An zorgde voor opoe, eigenlijk. En wij hadden er gewoon plezier in. De verhalen die tante Annie vertelde, dat ze paardenvlees gegeten had en dat haar kat er zo wild van was.

We hadden altijd heel veel plezier. Maar thuis waren ze zo gewend dat ik altijd thuis was, dus dan zei Lenie, mijn vriendin: "Ga je mee naar opoe?" "Ik zal even vragen", en ik ging het vragen en dan zei mijn moeder: "Vraag maar aan je vader". En dan zei mijn vader: "Nou, wat zei mama ervan?" "Zegt: vraag maar aan je vader". Nou, en toen zei mijn vriendin tegen mij: "Jij durft er niet tegenin te gaan. Jij laat dat allemaal over je heen komen en jij zegt niks. Ik vind je sterker als je zegt: ik ga". En ja hoor, de volgende zondagavond, het gebeurde, het gebeurde. Nou o.k., ik heb het gezegd tegen alle twee. Wij renden die straat uit voordat ze ons achterna kwamen; die brutale meid! En dat is toen ook weer goed afgelopen. En daar hadden we samen zo lol om.

(I-1) Maar hoe kwam u nou aan die vriendin?

(G) Die woonde bij ons twee straten verder. Ja, dan ging je weleens, ik weet het ook niet, hoe dat precies aangekomen is. Maar gewoon leuk, dat je het gewoon leuk vond. Oh, zij lag te kuren in haar kamer in de voorkamer in de Kortenaerstraat en daar was ik de enigste die daar kwam eigenlijk. Dus Lenie, die was erg eenzaam.

(I-1) Maar te kuren, tbc?

(G) Zij had een vlekje op haar long. En haar broer was opgenomen in Renkum en haar zusje is zelfs naar Solo Mio geweest in Noordwijk. [Solo Mio] En daar gingen wij samen naar Noordwijk met de tram. Dat vonden we heel spannend.

(I-1) Wat bijzonder dat u zo op die manier zo vriendin bent geworden met haar. Want u zag haar voor het raam liggen en af en toe zwaaien misschien en dan?

(G) Ja, dat doe ik heel makkelijk. Dat doe ik nog makkelijk.

(I-1) Makkelijk contact maken?

(G) Ja, dat is misschien de aard van het beestje.

(I-1) Nou ja, dat is een goeie eigenschap hoor, vind ik. Toch? Eventjes naar middelbare school, heeft u niet meegemaakt. Maar op een gegeven moment komt u op een leeftijd dat er misschien jongens in beeld komen. Ik noem maar even wat.

(G) Ik zal het anders zeggen: ik ging naar, ik mocht examen doen, toch, voor de Huishoudschool.

(I-1) U bent wel naar de Huishoudschool geweest?

(G) Nee, ik ben er gekomen, maar ik was er maar twee maanden. En mijn moeder werd ziek. En toen mocht ik met een briefje van de dokter gaan zeggen tegen de directrice, met mijn zusje aan mijn hand, van: ik kan niet komen, want wij hebben geen hulp thuis. Dus er moet iemand zorgen. Dus ja. We waren toch al ook al met z'n tien. Dus dat was natuurlijk toch wel, tien kinderen, met z'n twaalf. Dus moet je nagaan, dan moet je toch een pan aardappelen afgieten, groenten. Er gaat overal tijd in zitten. Dus, dat was natuurlijk ook allemaal. Er was geen wasmachine, je had een plank met een borstel en ja. Ik zeg altijd: voor de draaimolens. Zachte zeep moest je er aan doen. Want we kregen niet elke dag schoon ondergoed, het was anders toendertijd.

(I-1) Even terug, u kreeg een briefje van de dokter mee naar school. En daar stond op van, ze kan helaas niet op school komen, want ze moet thuis zorgen?

(G) Ja. En toen ben ik nooit meer naar school gegaan. Totdat ik naar de open school ging, wat ik straks zei, dat ik...

(I-1) Ja, dat mag u zo vertellen. Maar u zegt: ik kreeg een diploma van de Huishoudschool?

(G) Nee, nee, nee, nooit gehad. Nee, ik ben door het examen gekomen van de Lagere school af naar de Huishoudschool.

(I-1) Oh, zo.

(G) Dat was voor mij al een Hoe je moest thee zetten en van dat soort vragen kreeg je. Maar dat was niet zo moeilijk. Ik wou net zeggen: wie weet dat niet?

(I-1) Nou, dan ga ik nog even terug. De Huishoudschool ging dus niet door?

(G) Nee, nee.

(I-1) Vond u dat jammer?

(G) Heel erg, dat vond ik heel erg.

(I-1) Dan kom je ook onder de mensen he?

(G) Het was zo leuk met die andere meiden in de klas. Dat vond ik echt heel leuk. Maar ja, het was nou eenmaal zo. Nood breekt wet.

(I-1) Maar goed, u komt op een gegeven moment toch op een leeftijd, waar, ja, met uw vriendin misschien of maar jongens die u op straat zag. Of op een of andere manier, ik weet niet, bij de bakker, iemand zag die u leuk vond?

(G) Ja, dat is wel gebeurd.

(I-1) Hoe ging dat in die tijd?

(G) Nou, ook niet zo eenvoudig. Want wij waren, twee broers van mij gingen in militaire dienst. Mijn vader, die had een huis ontdekt ergens in de polder in Oud Ade. Hebben we woningruil gedaan met een gezin in de polder. Dus wij gingen uit de Oosterstraat naar Oud Ade in de polder. Weet u die rotonde waar die beesten staan?

(I-1) Ja.

(G) Koeien en zo. Als u daar op zou staan, je kijkt links, zie je een bossage. En daar heeft een wit spoorhuis gestaan. Dus wij gingen helemaal apart wonen, daar in dat witte spoorhuis. Voor mijn moeder geen elektriciteit, geen gas. Dat is echt de eerste dagen vreselijk geweest.

(I-1) Uit de stad naar zo'n afgelegen gebied?

(G) Ja, ja. Maar het was, grote tuin erbij. Mijn vader had zoiets van: jongens, we gaan wekken, we gaan zelf voor het eten zorgen, we gaan, nou ja.

(I-1) Dat werd niet besproken daar met de kinderen? Dat kan ik mij voorstellen. Maar moeder, die ging er wel in mee blijkbaar. Maar ze vond het toch niet zo leuk eigenlijk?

(G) Nee, maar ja, daar heb je, ik, eigenlijk nooit. Mijn vader had dat toch wel een vinger in de pap, denk ik.

(I-1) De wind eronder?

(G) Nou ja, het was een beste man, maar toch. Zij heeft dat ook allemaal goedgevonden. Mede daardoor, dat kan ik niet zo goed zeggen. We haalden melk bij de boer en dan kreeg je weer biest. En dan gingen we weer wellen en ja, het zijn zoveel dingen. Die hij zo zag als voordeel. Ja, zo werkt dat.

(I-1) Ja, want u zegt biest, melk. Want boodschappen doen. Hoe ging dat dan? Wie deed de boodschappen dan? Want in Leiden, in de stad, had je, denk ik, wel wat buurtwinkeltjes?

(G) Ja, en Leget, die kwam de boodschappen thuisbrengen.

(I-1) Leget, was dat een kruidenier?

(G) Ja, uit de Groenesteeg. En nu, in Oud Ade, kwam Van der Geest ook de boodschappen brengen. Dus jij maakte een briefje. Want we hadden geen telefoon om te bellen, dus een briefje. En dat bracht een van ons in Oud Ade en hij bracht de boodschappen. Het was allemaal.

(I-1) Bracht u dat op de fiets of moest u lopen?

(G) Om de beurt hadden we een fiets. Dat was om beurten.

(I-1) Er werd vroeger ook veel gelopen he, dat hoor ik wel eens van mensen.

(G) Ik loop nog veel. Ik heb heel veel gelopen.

(I-1) Nou ja, op zich goed. Ik denk dat dat u ook ten goede is gekomen in al die jaren. Bewegen is goed.

(G) Waarschijnlijk wel. Ja, dat was een behoorlijk eind hoor, dat lopen. Maar ja, dat was niet anders.

(I-1) Maar ja, u woonde in Oud Ade, afgelegen. Maar hoe was het nou met die vriendjes. Want zo kwam het.

(G) Oh ja. Toen leerde ik een jongen kennen. Ik ging met die vriendin Lenie. Die was weer hersteld. Dan gingen we een dagje naar zee of zo. Dat mocht dan. Dan gingen we naar het strand. Maar dan kwamen we jongens tegen, maakte je kennis. Dat was heel erg leuk; ik zie het nog gebeuren. Ene Hans. Dus was heel leuk. Wij kwamen, hij bracht mij thuis, mocht niet van thuis natuurlijk, maar hij bracht mij weg. Maar we hadden een verraaier, dat was mijn oudste broer. Ik weet nog, die heeft thuis gezegd: "Ze komt eraan en ze loopt met een vrijer". Dus ja, dan ga je het krijgen. Mijn moeder zou mij tegemoet komen. Zijn Hans en ik achter struiken gekropen, dat ze ons niet zag. Maar het ergste was, mijn moeder had kiespijn. En die had de andere dag een kaakontsteking. En ik voelde me schuldig! Dat schuldgevoel was een drama voor mij. Ja, dus ik was weer het bokkie. Ik was zelf het bokkie. Dus, maar ja, dat heeft wel even geduurd. M'n moeder werd ziek, dus daar ga je weer. En ik heb Hans nog wel een paar keer gezien, maar ik heb gewoon gezegd: "Nee, doe maar niet, doe maar niet". Dus ik heb eigenlijk altijd heel bijzonder.....

(I-1) Het is wat he. Was het uw eerste liefde?

(G) Nou, zo vriendjes had ik zo tussendoor toch wel eens. Onder die boerenjongens kom je ook wel eens, maar toen ik eenmaal een fiets had, een fietsje. En ik weet nog dat een jongen vroeg: "Ga je mee naar de bioscoop?" Dat was op zondag. Dan zei ik stoer nee. Want wij zijn gereformeerd en dan mochten we niet op zondag naar de bioscoop.....Op je kop viel? Dus dat deed je niet, dat zit er dan zo in. Ik kon mij ook goed vermaken thuis, eigenlijk. Dus, ja, ja.

(I-1) Maar naar welke bioscoop dan in Leiden de bioscoop? Want Oud Ade had geen bioscoop.

(G)Leiden, ja, ja. Alles ging naar Leiden. En op een dag kreeg ik een brief en dat was van mijn eerste man: vind je het goed, ga je eens een keertje met me mee op stap? Nou en dat, ze weten je toch te vinden.

(I-1) Maar ik wou net zeggen, hoe kwam hij aan u dan, hoe kende hij u dan?

(G) Zijn zus ging ik veel mee om, met zijn zusje. Want we kerkten toen in Leiderdorp meer en zo kwam je weer in een andere.

(I-1) En u kwam bij haar thuis en daar was haar broer en hij zag u en zo is het aangekomen?

(G) Ja, ja.

(I-1) Dus hij vroeg u via een brief een keertje uit?

(G) Ja, en toen hebben we een keertje afgesproken en ja, dat is eigenlijk best.

(I-1) Dat vonden uw ouders goed?

(G) Ja.

(I-1) Ook misschien omdat hij uit dezelfde kerkgemeente kwam?

(G) Ook, dat speelde een grote rol. Ja, maar nee, het is eigenlijk van het begin ook goedgekeurd. Het was ook een schat van een man. Ja, het is alleen maar zeggen, goeie dingen.

(I-1) Was u net zo oud als hij. Was hij ouder?

(G) Joop was 1 jaar ouder. Een jaar, een maand, een week en een dag. Mijn eerste man.

(I-1) Ja, leuk. Maar hoe lang heeft u verkering, ik weet niet hoe u dat vroeger noemde, voordat u ging trouwen met uw man?

(G) Nou, wij zijn wel aardig gauw getrouwd. Want we zijn verloofd en, dat gebeurde vroeger, en toen dat jaar erop november zijn wij getrouwd. Dus, ja ja. Ik was 22 toen ik trouwde.

(I-1) Dat was relatief jong ook?

(G) Ja, ja, maar we vonden het wel erg leuk.

(I-1) Was het ook voor u fijn om daardoor uit huis te kunnen of mag ik dat niet zo vragen?

(G) Ja, dat mag wel. Want ik woonde nog thuis en wij zouden, hij werkte op de Touwfabriek. En omdat hij daar werkte hadden ze gezegd, als je getrouwd bent, heb je met drie maanden een huis. En toen hebben wij dat eigenlijk doorgezet, echt gepushed. En wat denk je, dat gebeurde niet met drie maanden, maar we waren natuurlijk zelf wel zo bijdehand om overal her en der te vragen. Toen hebben we een heel oud huisje gekregen aan de Dwarswetering. Nou, dat was eigenlijk, mijn schoonouders, vonden dat verschrikkelijk. Dat was echt asociaal.

(I-1) Beneden hun stand?

(G) Ja, dat was een stap naar beneden. Maar we hebben een hele goeie tijd gehad. En toen, later, hebben we een ander huisje in de Meijelaan gekregen. En zo groei je dan weer verder, dus. Vanaf die dag ben je dus weer een echte Leiderdorper dan.

(I-1) Ja, ja. Want u heeft zelf vijf kinderen. En die zijn ook daar allemaal geboren? In Oude Wetering of ook in Leiderdorp gedeeltelijk?

(G) Leiderdorp, allemaal Leiderdorp.... de Dwarswetering zijn Cock en Martin geboren. Twee. In de Meijelaan is Sijmen geboren en daarna gingen we verhuizen naar de Middelgeest. Kregen we weer een groter huis en daar is Joop geboren en Tom. Dus.

(I-1) U bent niet in uw latere leven weer teruggegaan naar Leiden?

(G) Nee, nee.

(I-1) Dus echt Leiderdorp. Dus alleen vanuit uw jeugd, zeg maar, heeft u in Leiden gewoond?

(G) Ik ben nog wel gek op Leiden hoor.

(I-1) Ja, komt u er nog veel, in Leiden?

(G) Jazeker. En mijn man was een Alphenaar en die vond Leiden verschrikkelijk. Maar ik vind Leiden een schitterende stad. Met z'n universiteit. Het Gerecht. Ga maar eens op zondagmorgen bij het Gerecht lopen, nou, dat is zo iets geweldigs. Ja, ik ben echt een glibber gebleven.

(I-1) Kijk eens aan, nou, dat is mooi om te horen. Getrouwd met uw eerste man, kindertjes gekregen. En uw kinderen, die hebben, die konden lekker naar school. Die mochten/konden goed leren?

(G) Ja, geweldig.

(I-1) Bent u als moeder thuis gebleven? Huisvrouw geweest of had u daarnaast nog...?

(G) Nee, nee, ik vond dat de kinderen dat moesten leren, dat dat heel belangrijk was en dat ze goed voor de dag kwamen. Niet net zoals wij vroeger, met een oude jurk, met geurtje eronder, die we kregen voor suikerbonnetjes. Nee, ik, daar ben ik heel streng in geweest, dat de kinderen goed gekleed gingen. En ook op school zich waar konden maken. Mijn oudste jongen is dan ook ingenieur geworden, de tweede jongen wou niet. Die heeft de Mavo gehaald. Was 19 toen die van de Mavo afkwam. Die heeft er de interesse niet voor. Mijn dochter is verpleegkundige op het LUMC. De vierde, Joop, die zit, die is helemaal ontwikkeld. Heeft zichzelf verder ontwikkeld. Die is naar de Marine gegaan. Die is in het computerwezen gekomen. Dus die draait heel goed. En m'n jongste zoon, die is nu registeraccountant geworden en meester in de rechten. Het heeft, hoe zei m'n schoondochter: "Mam, dat heb je toch wel goed gedaan!" Ik zeg zelf: "Ik ben een strenge moeder geweest. Dat blijf ik zeggen hoor. Je gedraagt je!" Maar toen ik vijfenzeventig werd, kreeg ik een album van de kinderen en schreef mijn oudste zoon ook een stukje: "Mama zei altijd: je gedraagt je, je hoeft tegen niemand op te kijken, want iedereen heeft een vlek in zijn onderbroek". Dat schijn ik zo gezegd te hebben. Dus, je gedraagt je wel, je behandelt iedereen als mens. Maar ik vind, ja, dat zijn allemaal, we zijn door moeder aarde gekomen. Mag de een rijker als de ander, maar je hoeft tegen niemand op te kijken. Als je wel iedereen met respect behandelt.

(I-1) Ja, dat is wel belangrijk.

(G) Dat is mijn

(I-1) U bent een trotse moeder, maar dat mag u ook zijn, als ik het zo hoor.

(G) Ik, ik ben gek met mijn kinderen hoor. Maar ook op Henk zijn kinderen hoor. Dat zijn ook echt lieverds.

(I-1) Ja, daar gaan we zo meteen ook nog even over verder. Want op een gegeven moment, eh, nou, kinderen, u voedt ze op. Weliswaar zelf thuis gebleven. Uw man, heeft die nog wat in het gezinsleven betekend in de zin van: speelde die met de kinderen, deed hij weleens wat in het huishouden? Of was het echt zo: hij verdiende de centjes en u deed thuis alles?

(G) Nou, hij werkte veel over. Hij wou ook echt dat de kinderen echt goed gekleed gingen. Ja, dat.

(I-1) Voor de extra's?

(G) Ja, hij zorgde graag voor de extra's. Nou ja, dan maak je daar geen probleem van. Hij begon weleens 's morgens vijf uur en na vijven kwam hij pas thuis. Als het op spelletjes aankwam, nou,

dan was die helemaal enthousiast. Of het was een regenachtige zondag in de winter en dan zei die: "Nou, weet je wat we doen? We halen alle puzzels naar beneden". Dus dan werden alle puzzels bij elkaar, die werden op een hoop gegooid en dan moesten ze ze allemaal uitzoeken. Maar wie het eerst zijn puzzel had, die had een prijsje.

(I-1) Oh, wat leuk, ja, ja. Want heeft hij al die tijd bij de Touwfabriek gewerkt?

(G) Ja, ja. De Touwfabriek ging toen achteruit, hij was spinner. Hij is eerst begonnen als wever, toen is ie in militaire dienst gegaan. Toen is hij spinner geworden. En toen ging de spinnerij dicht. Toen is de fabriek ter ziele gegaan. Toen is het staalfabriek geworden. En toen werd hem aangeboden dat ie staaltableur?? zou worden. Hij was binnen de kortste keren, had ie door. Dus hij heeft de hal mogen openen. De eerste machine van Krups [Krupp?] mogen laten gaan. Ja, dat zijn, hij heeft toch ruim 25 jaar op de Touwfabriek. Hij vond het heel erg toen hij ziek werd en dat ook achter moest laten. Dat was voor hem een drama. Ja, hij heeft het allemaal heel stoer gedaan, maar dat was een drama. Hij had een eigen kastje daar en toen op een dag zei die: "Ik ga even naar de fabriek, ga mijn spullen halen", en toen was het kastje al leeggehaald door een ander. Dat was voor hem de genadeklap. Dat was echt voor hem heel zwaar. Triest, ja.

(I-1) Want had hij bepaalde klachten, waardoor ontdekt werd wat die had?

(G) Het was, ik was al ziek toen, aan de chemo. En hij ontdekte een klein bobbeltje in z'n hals. En we zouden 's avonds, omdat we niet op vakantie gingen, naar Ted de Braak gaan. En toen ging ie zich wassen, zeg maar douchen. En toen kwam die terug en toen zei ie: "Moet je kijken". "Jakkes", zeg ik. Nou, we gaan er even niet meer effe over denken, we gaan vanavond eerst uit. Maar de andere dag was dat verdubbeld. En toen zei ik: "Dan ga je naar de dokter". Hij is naar de dokter gegaan, weer, de andere dag was het weer verdubbeld. Dus ik ga mijn chemospuit, ik ging maandagochtend mijn chemospuit halen en hij ging naar dokter Kemme, onze huisarts. En die zei: "Je gaat onmiddellijk door naar het ziekenhuis en dan weten we vandaag nog of het goed of kwaad is". En toen wisten we om vijf uur dat het ongeneselijk was. Ja, dan is dat toch wel heel hard.

(I-1) Dan staat de wereld wel z'n kop he?

(G) Ja, ja, ja, dat is ook heel naar. Wel een behoorlijke tijd geweest. Maar daarin kreeg ik toch weer kracht, om dan weer de sterke te zijn. Dat is toch wel heel fijn geweest.

(I-1) Ja, want als ik u nu zo hoor, u was dus al een tijd ziek zelf?

(G) Ja.

(I-1) Want wanneer is dat bij u begonnen, dat u borstkanker ontdekte?

(G) Maart, 18 maart, je had toen verkiezingsuitslagen, ook toen al, en voetballen en toen was ik echt moe. Dus ik zei: "Ik ga naar bed vast". Dus ik ga naar boven en dan voel je zo aan je borst en ik voelde een klein eitje. Ooh, wat is dat nou weer? Ja, dus de andere dag naar de dokter en die zei..

(I-1) Maar in welk jaartal was 't. Hoe lang geleden?

(G)Is nu '78, ja, ja. Een tijd geleden al. Maar ik ben er nog!

(I-1) Ja, daarom zeg ik het ook, jeetje. En toen zei de dokter: “Daar moet naar gekeken worden?”

(G) Ja, die zei eerst nog van: “Nee joh, je hebt eerst vijf kinderen aan de borst gehad, dat is een nonnenkwaal”, zei hij tegen mij. Maar toen ging die, nee, jij gaat maar gelijk naar het ziekenhuis. Binnen 14 dagen lag ik in het ziekenhuis en ben ik geopereerd. Een borst er helemaal af, dus, en okselklieren waren weg. Maar ja, ook in het ziekenhuis had ik geweldige hulp. Dokters en altijd heel leuk behandeld. Laat ik het zo zeggen.

(I-1) Maar u lijkt me een makkelijk patiënt, dat scheelt ook.

(G) Nou, Joop, mijn man, zo heette Joop, die werkte op de staalfabriek. Daar was ene meneer Leer en ik kreeg professor Leer in het ziekenhuis. En toen hoorde hij wat mijn man deed, toen zegt ie: “Mijn vader werkt daar”. Hij zei: “Dan zal ik weleens met uw man weleens kennis willen maken”. Zijn vader zag de papieren van de dokter, van dokter Leer, en die is eigenlijk gaan studeren in al die dingen. En die is later nog apotheker geworden. Dus dat is toch wel heel leuk. Die dokter Leer, die heeft echt van mij afscheid genomen toen hij vertrok naar Nijmegen. En dat vond ik heel jammer. Ik ben jaren nog bij hem geweest.

(I-1) Wat is de wereld dan klein he. Jeetje.

(G) Bijzonder, bijzonder. Toen ik trouwde met Henk heb ik van hem een brief gekregen van.....Leuk he? Dat dat dan toch nog zo door gaat.

(I-1) Ik wou net zeggen: u zat in zijn hart. Jaaa, nou dat is toch bijzonder, dat een arts zo reageert. Dat hoor je niet vaak hoor.

(G) Nee, maar.

(I-1) U heeft dan best, denk ik, indruk op hem gemaakt.

(G) Ik schijn toch wel veel indruk te maken op dokters. Want met Nieuwjaar...

(I-1) Vertel.

(G) Onze huisarts, nou, die is gestopt, dokter Kemme. En elk jaar stuur ik hem met Kerst een kaart. Ik heb heel veel steun aan hem gehad. Zowel bij mijn eerste man als bij mijn tweede man. Maar ja, dan stuur ik uit dankbaarheid altijd een kerstkaart. Ik maak ze zelf. En nu kreeg ik op een briefje van: als u het nou eens leuk zou vinden een gesprek te, bel dan. Dan kom ik een keer naar u toe. Want het is ook... weet je, dan krijg ik nog tranen in mijn ogen. Maar ik heb nog niet gebeld.

(I-1) Maar het is wel heel bijzonder dat ie dat zo stelt?

(G) Ja, dus ik moet zeggen, ik heb veel leuke contacten toch, door alle narigheid trots van narigheid.

(I-1) Ja, ik hoop dat u het niet vervelend vindt, maar even terug, u bent aan u borst geopereerd, lymfklieren weggehaald gedeeltelijk. Toen ook nog chemo?

(G) Twee jaar.

(I-1) Twee jaar lang, ook een aardige tijd he?

(G) Ja, behoorlijk.

(I-1) Maar hoe heeft u dat doorstaan, zowel fysiek als mentaal?

(G) Goed.

(I-1) Goed?klaar voor???

(G) Ja, toch wel.

(I-1) Geen bijzondere klachten gehad. U kon vrij goed de dingen doen, die u wilde doen?

(G) Nee, je moet inleveren en dat weet je. Maar als ik nou op maandag, het is een cyclus van vier weken. Dan ga je op maandag, krijg je een zware spuit. Dat is echt echt heel erg naar. Dan kom je thuis. Dan ben je misselijk, je hebt diarree. Dus je weet niet meer wat komt van boven. Je weet eigenlijk niet goed van je eigen lijf hoe het komt. Maar de andere dag ben je alweer wat, dan gaat het alweer wat beter. En weer een andere dag weer wat beter. Dus en dan die week erop kreeg je weer een spuit. Dan moest je eerst naar het ziekenhuis en als ik binnenkwam, dan, ja, ik zeg altijd, ik rook iets, en dan werd ik al misselijk. Bij voorbaat, maar ik wou er nooit aan toegeven. En dan kreeg ik alweer een spuit. En dan ging het al beter als de eerste week. En dat kwam ik zo door en dan mocht je twee weken herstellen. Nou, dan leefde ik weer, dan had je zoiets van, dat krijgt een goede beurt. Zo was, zo zit ik ook echt in elkaar, ik ben echt een maagd, alles moet wel altijd recht, en goed lopen.

(I-1) Maar had u nou ook steun, nou, sowieso van uw man, uw kinderen, broers en zussen, of heeft u het allemaal zelf gedaan?

(G) Nee, mijn zussen, die zijn, toen mijn eerste man ziek was ook, die zeiden toen, om beurten komt er nu een ochtend bij jou om te helpen. Mijn man wou geen vreemde over de vloer, hij was ziek, hij was heel ziek ook. En hij wilde geen vreemde vrouwen over de vloer te krijgen. En toen zijn die zussen om beurten iedere week. En dat hebben ze een hele tijd gedaan. Dat vond ik wel heel erg lief.

(I-1) Maar dat kwam, denk ik, ook omdat u een goede band vroeger ook als gezin altijd al heeft gehad he?

(G) We hebben nog een hele goede band met de zussen en de broers. Gelukkig wel, want dat is heel belangrijk.

(I-1) En kon u er ook over praten, hoe u het zelf ervaarde, al die, ja, vervelende dingen toch wel. Want het is niet niks.

(G) Niks, ik was meer op gevecht het op andere dingen, altijd op mijn kinderen. Als iemand maar, ja, hoe moet ik dat nou uitleggen. Eh, Sijmen [=Sijtje], die ging de kleuterweek doen en die had het tweede jaar kleuterweek erop zitten en ze werd, ze was erg gevoelig, op school toch niet zo leuk behandeld. Waar ze stage liep, daar werd ze niet zo leuk behandeld.

(I-1) Dat is uw dochter?

(G) Mijn dochter. En dan kwam ik daar, daar sprong ik wel voor haar in het verweer. Maar toen is zij op 18-jarige leeftijd de verpleging in gegaan. Ze is na die twee jaar kleuterkwiek toch maar gestopt. De verpleging ingegaan en dan moest ik wel. Toen was er een meneer, die was ernstig ziek, die deed haar denken aan papa. Zo dat ziekteverloop. En dan moest ik tegen haar zeggen: "Luister 's, jij moet het wel zien, als nou niemand het doet, jij begrijpt die meneer, omdat papa dat heeft meegemaakt. Als niemand...", kijk, en dan ben ik weer wel stimulerend. Want Cock, die was van in Delft, bijna had ie die studie erop en kwam die op z'n brommertje thuis, want hij was doordeweeks op een kamer in Delft. En eh: "Ik zie het niet meer zitten, ik ga niet meer, dit, ik heb het al gehad". O.k. dacht ik, laat maar gaan. Laat maar even stormen, eerst maar een beker warme chocolademelk. Nou, dus dan ging die een of andere film en toen werd ik kriegel. Ik wou praten, maar ik dacht, denk: eventjes in laten komen. Dus ik ben een straatje rond gelopen, even bij vrienden wezen praten en eh, en thuiskomend, zei ik: "Cock, luister, dat je zegt: het gaat niet meer, maar zoals je hier nu zit, ben je gewoon een vrolijke vent en dan zal ik zeggen, je gaat morgen weer helemaal proberen. Mislukt 't, o.k. Maar als 't lukt, heb je wat gewonnen. En dan is alle eer voor jezelf en dat zou ik heel fijn vinden". 's Morgens zeven uur, ja hoor, ging hij zich klaarmaken en weer terug naar Delft. Dus, zo ben ik dan wel. Ik ben dan een drammer, zeg ik zelf?

(I-1) Duidelijk, denk ik wel.

(G) Ik ben heel duidelijk. Ja, dat is iets, ja, duidelijk ben ik.

(I-1) Ja, ja, terwijl u wel de keus bij hem zelf legt, zo van: o.k. Maar als je het niet doet, dan zijn dat de consequenties.

(G) Ja, ja, dus, en toen ging die in militaire dienst, want dan ben je ingenieur en dan moet je toch dienst in. Ja, en hij is iemand die helemaal niet militaristisch is. Dus hij moest een colonne commanderen en toen hebt ie het verkeerde sein gegeven. Maar ik was uitgenodigd om een dag te komen voor een open dag. En toen kreeg hij te horen, die jongens hebben allemaal in een deuk gelegen, zo heet dat tegenwoordig, die soldaten. Maar hij kreeg te horen: luister 's, jij gaat morgen, jij bent keukenhulp, jij hoeft niet je moeder te ontvangen, want al die flauwekul. Jij hebt een fout gemaakt. Toen dacht ik: he, wacht even, nou krijgen we 't. Kijk en dan, dan vlieg ik he. Dus ik bel die hoge pief op, wie het was dat weet ik niet, en toen zei ik: "Sorry, moet u luisteren. Hij zal een fout gemaakt hebben, maar hij heeft het aldoor goed gedaan. Hij is tegen zin toch in militaire dienst gekomen. Hij heeft een fout gemaakt gisteren, dat geef ik ook helemaal toe, maar om nou gelijk maar tegen hem te zeggen: jongen, dan kan je de keuken in, nou, dat is onzin natuurlijk". "Mevrouw, u komt morgenochtend maar". En tegen Cock werd gezegd: "Je zorgt dat je klaar bent, want je moeder komt". "M'n moeder komt?" En dat had ik ook op, kijk en dat bedoel ik eigenlijk. Hij zat natuurlijk in Delft op school, maar dat hij in Delft op school had, had hij dat ziek zijn van zijn moeder al bij zich. Hij, toen kwam zijn vader ziek te worden, en toen had hij mindere cijfers gehaald om studiebeurs te krijgen. Dat is natuurlijk wel gevaarlijk he?

(I-1) Ja, ja, ja.

(G) Toen dacht ik he, en dan ben ik een felle. Dus ik bel meneer Hogerhuis op, die in Delft de, hoe zeg je dat, die over de studenten gaat.

(I-1) Soort decaan of zo?

(G) De decaan, die belde ik op en toen ik: "Meneer Hogerhuis, ik heb hier een jongen vrijdag thuis gekregen en die heeft van u te horen gekregen, dat hij waarschijnlijk geen studiebeurs krijgt komende jaar". "Nee, dat zit erin". "Meneer Hogerhuis, u bent niet voor uw werk geschikt". "Niet voor mijn werk geschikt?" "Nee, als u dit tegen deze jongen durft te zeggen, dan bent u helemaal verkeerd bezig. Want verleden jaar, toen hij slechte cijfers haalde, had u horen te zeggen: Jongen, wat is er met jou aan de hand? U heeft dat nooit gevraagd, u durft nu eventjes te zeggen, maar toen had u wat moeten vragen. Toen had u een grote jongen geweest, dat was u nou niet". Ja, en dan ben ik fel hoor.

(I-1) Ik geloof het gelijk.

(G) Ik zei: "U bent voor uw werk niet geschikt. En dat wil ik eigenlijk wel verder uitzoeken", zeg ik. "Weet u wat Cock gehad heeft? Een moeder die ziek is, een vader die ziek is. Die is overleden. Hij is de oudste van vijf kinderen en hij stond voor in de kerk ter nagedachtenis van zijn vader te vertellen". Ik zeg: "En durft meneer Hogerhuis zoiets te zeggen. Weet u wat ik denk? Als u dat zou meegemaakt hebben, verleden jaar, dan was u nu overspannen. Ik vind dit heel genant, dat een grote vent dat durft te zeggen". "Eh, ik hoop u nog eens een keertje te ontmoeten". Ik zeg: "Nou, ik hoop dat ook! Als Cock het haalt, dat die bul..." Ja, en hij heeft hem gehaald.

(I-1) Ja, het is wat. De vechtlust komt bij u naar boven. Maar dat heeft u misschien toch ook al van vroeger meegekregen, in uw genen zitten?

(G) Ja, het zit erin hoor. Ja, want dat doe ik wel dan. Ik ben dan heel duidelijk. Want ik denk he, jij durft dat te zeggen, ja, wacht, terwijl ik iemand altijd met respect zal behandelen. Maar oh wee, maar maak geen fout.

Oh, wat erg ik had nog thee in de pot.

(I-1) Nou, weet u, ik stel voor, dat had ik eigenlijk aan het begin van het gesprek aan u moeten vragen, als even wilt stoppen, maar u vertelt heerlijk hoor.

[pauze]

(I-1) Nou, we hebben even pauze gehouden, dat hadden we wel even nodig, na alles wat u verteld heeft. Maar en passant heeft u net eventjes verteld van, oh ja, dit is een foto van toen ik bij de Hema werkte. En dit is een gezin waar ik ook nog gewerkt heb. En dat heb ik eigenlijk net niet terug gehoord in het verhaal. Want u heeft heel veel gedaan.

(G) Ja, maar dat was als moeder weer beter was.

(I-1) Maar hoe kwam u dan, dan ging u dus andere baantjes zeg maar doen. Maar hoe kwam u in dat gezin terecht?

(G) Via een advertentie. Ja, je leest een advertentie in de krant en ze zoeken een huishoudelijke hulp in een gezin met negen kinderen. Nou, en toen zei ik tegen m'n moeder: "Dat vind ik wel leuk. Als ze maar geen katten hebben, die schijten, en als ze maar geen tinnen pannen hebben die ik moet schuren". Dat waren twee dingen die ik verschrikkelijk vond. Dat hadden ze alle twee, maar het was een heel leuk gezin.

(I-1) Wat heerlijk om te horen. Maar hoe lang heeft u bij dat gezin gewerkt met negen kinderen, want dat is ook wat, negen kinderen?

(G) Nou, dat is toch wel anderhalf jaar geweest. Ja, en dat was echt. Ik vond dat vrouwtje ook zo geweldig.

(I-1) En dat was een gezin in Leiden?

(G) In Leiden, ja. Aan de Boommarkt. Je hebt een fruitgrossierderij gehad aan de Boommarkt. Maar ja, dan werd mijn moeder ziek en dan was het einde van het verhaal. En dan ging ik weer naar huis.

(I-1) Ik heb u al heel vaak horen zeggen: en dan werd mijn moeder weer ziek. Ziekelijk in de zin van weer zwanger en die nasleep daarvan?

(G) Nee, toen niet meer, niet meer. In '49 is het laatste kind geboren en dat was nog in de Oosterstraat. Maar mijn moeder, ja, dan ze was tegen de asla aangelopen, een open been. En dan moest ze met haar been omhoog. En we woonden toen in de polder en wie doet dan de was, wie doet dan Ja, en dat moet je dan wel kunnen natuurlijk. Ja, en dan was ik degene, waar ik ook geen drama van maakte hoor.

(I-1) Nee, dat was gewoon zo?

(G) Ja, zo accepteerde ik dat. En toen heb ik ook weleens voor halve dagen gewerkt in Oegstgeest bij de familie Parmentier.

(I-1) Dat was een bekende naam in Leiden ook.

(G) Ja, van de wolfabriek. Daar had ik het ook naar mijn zin. Maar als het thuis niet goed ging, dan zegde ik toch maar weer op.

(I-1) En dat geldt ook voor de Hema. Op een gegeven moment was uw moeder weer opgeknapt. U zag een advertentie staan bij de Hema, werden winkeljuffrouwen of...

(G) Ik ben begonnen in de avonduren, rond de Kerst. Dan heb je weleens hulpverkoopster, heet dat dan. Dus dan deed ik dat, want ik wou toch graag wel geld verdienen. Dan ging je als hulpverkoopster. En dat wist ik weer door iemand, dat je dat gehoord had. Nou, en dat had ik gedaan en toen vroegen ze of ik vaste verkoopster wilde worden. Dus ik kwam achter de worsten, de hagelslag en de kaas. Dat vond ik echt prachtig. Ik voelde me wel heel prettig daar. Maar er was een, dan kon je bij de Hema, en dan heb ik het weer: je kon A, je begint als A verkoopster en dan kun je B verkoopster worden. En toen was er een meneer en die wou altijd naar beneden toe met de jongedames en dan naar het magazijn. En die sloeg zijn arm om mij heen en dan. Daar was ik niet van gediend, ik ben. Een heel leuk gezin hadden ze, knappe vrouw had ie, drie kinderen. Ik kende het hele gezinnetje. Want ik had weleens via zijn vrouw, die had weleens gevraagd, wil je oppassen? Omdat ik goed met kinderen overweg kon, heb ik dat gedaan en dan ging zo'n vent je aanhalen. Dat duldde ik niet. Dus hij werd heel boos. Hij zegt: "Je heet De Koning, maar je gedraagt je als een koningin". Hij was echt heel boos. Daar verhef ik me dan echt boven hoor! Dan zei ik: "Nee, meneer Theunissen, daar ben ik niet voor te porren". Dus ik was echt heel boos. Maar ja, ik werd geen B verkoopster. En toen was ik diep teleurgesteld. En toen

ben ik eigenlijk min of meer en dat is dan je eigen geaardheid gezegd, nou tot hier toe en dan maar niet meer. Ik wist zeker dat ik het heel goed deed, ik wist zeker. We hadden glazen platen met flessen limonade en legde ik een lamp tussen; ik had een toren gebouwd. Nou, het was rond de Kerst, heel leuk om te zien. Gele limonade, een plank hoger rode. Ik ben door de magazijnmeester echt helemaal bewonderd erom, dat ik dat gedaan had. Was zijn werk min of meer, maar dat ik dat erg leuk vond, maar ik kreeg de eer niet. En ze begrepen me allemaal, maar...

(I-1) Ja, dat wilde ik vragen: deed hij dat alleen bij u of ook bij andere meisjes?

(G) Ook bij anderen, maar die meiden vonden het prima. Maar zo was ik niet. Ik ben misschien toch een beetje kort in de bocht dan. Dat was mijn fout misschien.

(I-1) Nou, fout, dat zie ik niet als fout. Ik denk dat u heel goed gehandeld heeft.

(G) Ik zou het nog doen. (veel gemompel van mevrouw)

(I-1) Want dat brengt mij op een vraag, die heb ik net even aangestreept, en ik zei al: ik durf het u wel te vragen gezien u vertelt. Want we hebben o.a. hier ook op het lijstje staan van: hoe werd vroeger omgegaan met sexualiteit? En daar bedoelen we eigenlijk mee, meer ook in het gezin. Ik kan mij herinneren en ik ben veel jonger dan u bent, ik ben ook niet meer zo heel piepies, dat je zag je ouders nooit bloot.

(G) Nee, nee.

(I-1) Dat was gewoon zo. Over sex werd gewoon niet gesproken.

(G) Ik denk dat mijn kinderen ons ook nooit bloot gezien hebben.

(I-1) Maar dat ook in uw gezin? Bij uw ouders uiteraard. Als ik nog even terugpak het verhaal van die meneer die u omarmde en eigenlijk nog meer misschien wilde, misschien een streling, een kusje weet ik wat. Maar kon u dat dan thuis vertellen?

(G) Ja, ja. Ik ben daar altijd heel duidelijk in geweest. Ik ben als tienjarig kind al een keertje, wij leerden thuis voor iedereen, iemand vraagt, die is ongelukkig of wat ook, die help je. Mijn vader was bij het Rode Kruis en het werd ons met de paplepel ingegeven. Maar op de Oude Rijn loop ik met Keesje van Hoven; wij kwamen uit school. Dus ik moet in de vierde klas gezeten hebben. En we gingen naar huis samen en toen kwam er een meneer en die vroeg: "Zou je voor mij suiker willen halen? Maar dan moet je nog wel even mee om een bonnetje thuis te halen". Ik meegegaan, de Oude Rijn op. Dat heeft zo'n impact op mij gemaakt. Want dan loop je de Oude Rijn op, dan ga je zo naar, je hebt een kippenboer, tegenwoordig een breiwinkel, in dat stuk en daar. Maar ik ging met hem mee; hij ging de trap op en ik ging er achter aan. Toen werd ik gewaarschuwd, want hij zei: "Zakken, zakken". Ik heb als kind gelijk gedacht: "He, hier klopt iets niet". Nou en toen boven komen, toen begon ie: "Wil jij poesjes zien?" En met zijn hand onder mijn rok willen en toen dacht ik: he, dit klopt niet. En toen: "Hou jij van chocola?" Nou ja, welk kind houdt niet van chocola, maar er kwam geen chocola. En toen ging zijn hand ver, helemaal niet erg ver, maar hij heeft een klap in zijn gezicht gekregen. Ik ben de trap afgerend. Ik haalde Kees van Hoven op de Zijlsingel weer in. Dus ik denk altijd, als ik nou hoor van vrouwen die zagezegd er mee gespeeld is, dan denk ik, je was er zelf ook bij. Had die vent een klap op zijn bek

gegeven. Want eerst is geld aantrekkelijk, ten tweede... Als kind zijnde, dan had ik die chocola wel, maar daar laat ik het niet voor doen. Als je dat als kind al deed, tot hier toe. Ik ben daar een beetje nuchter in. Ik denk dat daar dat verdedigingsproces al heel jong bij mij er in zit. Maar thuis, nee, ik was eigenlijk zo groen als gras, dat geef ik helemaal toe.

(I-1) Toen u uw eerste man leerde kennen, was dat dus ook zo?

(G) Maar samen moeten ontdekken. Hij kreeg in militaire dienst boekjes en dat hebben we samen ontdekt. En weet je dat dat eigenlijk nog heel mooi was?

(I-1) Ik wou net zeggen. Dat lijkt mij hartstikke mooi.

(G) Ja, dat is het ook.

(I-1) Was u zijn eerste vriendinnetje?

(G) Ja, leuk he. Ja, ja. Hij vergeleek mij altijd met een filmster.

(I-1) Oh wat heerlijk, wat heerlijk! En heeft u dat ook weer goed kunnen overdragen naar uw eigen kinderen toe?

(G) Wij, hij was ceremoniemeester op de bruiloft van zijn jongste zus, en toen hebben wij twee boekjes gekocht. We noemden dat het paarse boekje en dat ging over de bijtjes en de plantjes. Om de kinderen meer mee te geven dan wij. En de jongens: hoe word je van jongen man? Dus we hadden twee boekjes gekocht voor die bon. Die boekenbon die hij kreeg. En dat vonden wij heel, nou, die jongste van mij, die was, ik denk Ton twee jaar was en die zat: Oh, kijk, dat zijn oom en tante Lidy. Maar die anderen, die groten, die zaten helemaal van alles te bedenken. Natuurlijk, wij waren eigenlijk dus toch een beetje tam in die voorlichting. Maar we vonden wel, we moesten wel iets meekrijgen. Dus daarvoor hebben wij die twee boekjes gehad. Dus dat is. Maar als mijn man onder de douche was moest je niet binnenkomen, als kind zijnde. Dan zei ie: "Dat is de enigste plek waar ik even mezelf mag zijn. Ja, mag ik?" Dus de kinderen hebben ook papa ook nooit bloot gezien. Nee, dat is gewoon zo. Ook Henk zijn kinderen, mijn tweede man heette Henk, ook die kinderen niet. Maar toen Henk werd afgelegd, toen vroeg die meneer: "Zouden er misschien, wilt u erbij zijn?" Nee, ik had 's morgens hem al gewassen en dus nee. En toen tegen die jongens: "Nou, er zijn drie jongens, drie zonen van mij meegegaan om papa". En toen zei eentje dat we dat nooit mochten. Dat we dit nou toch nog eigenlijk mooi vonden. Dus daar bedoel ik maar mee, dat is zo anders.

(I-1) Maar goed, dat is ook de tand des tijds of hoe zeg je dat? Dat is gewoon zo dan he?

(G) Toen ik 12 jaar was verwachtte mijn moeder mijn jongste broertje, dus toen heb ik, nee, toen was ik al 14 en toen zei ik tegen mijn vriendin: "Kom eens kijken", want mijn moeder had in bruin papier twee babykruikjes. Zo wist ik dat mijn moeder zwanger was. Anders had ik het niet geweten. Ik zag niet van jij wordt dik of zo, dat had ik helemaal niet in de gaten. Dus daarom zeg ik, ik ben heel lang groen geweest.

(I-1) Maar net zoals menstruatie krijgen, toen u voor het eerst uw menstruatie kreeg. Werd er dan iets wel gezegd van eh, nu ben je een groot meisje?

(G) Ja, ja, dat werd wel gezegd. Maar je moet uitkijken met jongens, je bent nou een groot meisje.

(I-1) Maar niet verder van waarom moet je uitkijken of, dat vroeg u ook niet. Dat gaat dan zo he?

(G) Ja, en toen ie, mijn dochter dat had, toen heb ik dat haar wel verteld. Maar, haar broer, die daar boven was, die zegt: "Nou", want toen had ik gebak gehaald, zij is een groot meisje geworden en toen was hij zo boos toen zei ie: "Dat heb ik nooit, dat heb je mij nooit gegeven". Dat gebeurt in een gezin.

(I-1) Heerlijk.

(G) Dat zijn eigenlijk dingen die toch wel erg leuk zijn.

(I-1) Maar ik vind het wel heel erg mooi om te horen wat ik net al zei, dat u dus dat stukje sexualiteit samen met uw eerste man ontdekt heeft en daar denk ik ook heel veel van genoten heeft.

(G) Ja, hebben we samen, ja.

(I-1) En dan ineens een tweede man, hoe is dat dan geweest? Nou, dat lijkt mij ook vreemd. Ja, ik probeer even, als u er geen antwoord op wil geven, dan hoeft dat niet.

(G) Ik vind het eigenlijk wel leuk. (veel gelach, onverstaanbaar) Nou, je leert elkaar kennen en ik heb geleerd van dokter Kemme, want ik zei toen tegen dokter Kemme, ik vind dat moeilijk, een leuke man ontmoet, maar dat vind ik heel erg moeilijk om daar weer verder mee te gaan. Toen zei hij (daarvoor vind dokter Kemme een geweldige dokter ook), toen zei ie: "Je moet het eigenlijk anders zien. Het is, jullie zijn beiden niet daar echt op uit, maar die man die heeft een zieke vrouw gehad en zegt: ga nou eens kijken naar een pannetje met water dat het dekseltje gaat de dansen, want dat staat eigenlijk te dansen, totdat helemaal de deksel eraf, dan kookt het door, maar je moet wel hem de ruimte ook geven, dus dat, moet je niet zo huiverig in zijn". En dat vond ik eigenlijk wel leuk, dat ik begreep wat hij bedoelde. Nou ja, op een gegeven moment, je wilt het eigenlijk ene deels niet, anderdeels wel, en ja, van het ene knuffeltje komt het andere knuffeltje en toen zei die op een gegeven moment: "Nou, kom op, we gaan naar boven, gaan we toch maar even". En dat was de eerste keer. En de eerste keer is goed bevallen en dan ga je door.

(I-1) Dat vind ik fijn om te horen, want ja, ik ben nu ook inmiddels 40 jaar getrouwd. Maar ik kan me dat zo moeilijk voorstellen, maar...

(G) Je denkt dat dat niet kan, dat denk je.

(I-1) Maar nee, dat komt omdat je er niet voor staat. Maar ik vind het wel heerlijk om te horen, dat mensen die op een gegeven moment alleen zijn, weer zo kunnen genieten.

(G) Het is ook heel prettig een arm om je heen te hebben. Die arm om je heen, die was al. En dat zei dokter Kemme al: "Die zou ik je zo graag gunnen, want je bent zo leuke vrouw, dat zou ik je gunnen", zei hij dan. Dat is toch wel leuk.

(I-1) Ja, het is net wat u zegt: het begint met een knuffeltje en nog een knuffeltje, een kusje hier en kusje daar en dan...

(G) Dan groeit het toch verder. Maar je moet wel goed weten. Ik ben ook altijd. Ik heb meerdere mannen ontmoet, maar dan dacht ik: oh nee, al is het de laatste man op deze wereld, dat niet.

(I-1) Oh echt?

(G) Ja kijk, je wil niet met iedereen maar iets en toen ik Henk had leren kennen was in een dat stond in ons ontmoetingsblad van de kerk: 'Hoe ga je met alleen zijn om?' En toen zei ik tegen mijn vriendin: "Heb jij zin om mee te gaan?" Zij kon autorijden, ze leeft niet meer. "Maar, heb je zin om mee te gaan? Naar Gouda, twee dagen". En daar heb ik Henk leren kennen. En ik moet je zeggen, hij zat tegenover mij, maar hij had een trouwring, had die nog om, dus ik dacht: het is gewoon een gespreksleider. Dan ben je ook niet zo gefixeerd op, al doet die man nog zo vriendelijk, dan, je bent niet gefixeerd. En dan pas later ga je in gesprek raken, maar dan is toch al die, dat stukje wantrouwen weg bij wijze van spreken.

(I-1) Ja, ik snap wat u bedoelt, ja.

(G) En dat is toch wel ergens iets, dat ik altijd denk, anders had ik hem al bij voorbaat...

(I-1) Ja, zo van toch niet...

(G) Waar ben jij mee bezig? Nu ging dat eigenlijk makkelijker.

(I-1) Ja, hij kwam ook wel hier uit de buurt?

(G) Uit Alphen aan den Rijn en hij was conciërge, hoofdconciërge, op het Christelijk Lyceum. Dus hij liep heel makkelijk tussen die jonge gasten in.

(I-1) Heerlijk om te horen hoor. Kwam er in het gezin waar u uit komt, laat ik daar mee beginnen, ook weleens voor alcoholmisbruik?

(G) Nee, mijn oudste broer, die ging naar Suriname en die dronk best wel behoorlijk, die rookte ook veel en die dronk veel. Maar dan tijdens kaarten, zeg maar kaartavondjes of zo, maar verder niet.

(I-1) En hoe ging men toendertijd om met ziektes en dood? Want kijk, nu, u praat makkelijk over mijn eerste man overleden, mijn tweede man die heeft dit gehad, dat gehad. Vroeger was er een taboe op he?

(G) Ja, dat was het.

(I-1) De ziekte K, zo was dat, maar hoe ging men vroeger daar mee om? Wist men het van elkaar, de familieleden of de burens? Had u contact met de burens?

(G) Wijzelf persoonlijk zijn open geweest. De eerste dag dat we er mee te maken hadden, zijn we er echt heel open over geweest. Tegenover familie, tegenover burens. Wij hebben ook veel medeleven gehad en ik geloof wel dat je daar kracht uit krijgt. Want als mensen met je meeleven, dan...

(I-1) Ja, nee, dat geloof ik wel. Maar hoe was dat in vroeger jaren, in uw jeugd, zeg maar.

(G) Ja, nou eigenlijk je toch in de oorlog al buurvrouw Verstaande, die teerde weg als 't ware, dan zag je het gebeuren. Het werd alleen maar erger, erger, die had nasleep van de oorlog. Aan de overkant hebben wij ook, toen we nog in de Oosterstraat woonden, Greetje Bink kwam te

overlijden. En dan gingen we wel kijken en afscheid nemen. En dan gingen we ook naar, eh, hoe heet die begraafplaats, niet in Leiden, maar verder.

(I-1) Bij de Haagsche Schouw bij Valkenburg. Ik weet wat u bedoelt.

(G) Dan gingen wij met de gele tram, bij Rhijnhof. En dan gingen we met die gele tram mee en dan gingen we. Dan was de begrafenis achter de rug en dan, we noemden dat het stille strand, gingen we even een poosje over dat zand lopen. Dat was eigenlijk meer ook weer een stuk afleiding. Je bent ook weer, je neemt die dingen allemaal dan ook niet zo heel zwaar op. Terwijl in dat gezinnetje, je had Annie Bink, Greetje Bink. Toen is overleden Adrie Zaalberg, nee Greetje Zaalberg, dus wij vonden die dingen toch. Ik kan het niet zeggen, we deden wel meeleven, want dan kwam de koets voor en dan stonden we allemaal in rijen zo te wachten, tot de koets, tot de kist uitgedragen werd. En dat was wel toch een soort begeleiding. Dat was ook met huwelijken. Dat heb je in een straat. Dat miste je wel in de polder. (hoop door elkaar gepraat)

(I-1) Ja, dat is er niet he, nee. Oh, mooi. Nou, ik ga nog even bij het laatste stukje hier kijken. Buurtleven, Sporten. Ik kan me voorstellen dat vroeger in uw jeugd niet gesport werd, maar aan de andere kant misschien juist wel of niet? Nee, helemaal niet?

(G) Daar was geen geld voor. Dat was niet op te hoesten. Wel naar een koortje ben ik geweest, Ex Animo. Dan gingen we naar de Rapenburg en bij meneer Wolf [Herman de Wolff] zongen we op het koor. Was echt, ja, daar was ik echt heel enthousiast.

(I-1) En u zingt nog steeds?

(G) Ja, ik zing nog steeds.

(I-1) Ja, want ik had u van de week aan de telefoon toen zei u: ik zing op maandagmorgen.

(G) Ja, maar dan ben ik bij Herman Wolf, zo heette die dirigent, ja, dat vond ik iets geweldigs, dan stukjes weer die.

(I-1) Maar met wie ging u daar naar toe, naar dat zangkoor, met kinderen uit het gezin?

(G) Mijn oudste broer ging er ook heen. Hans, die hield er niet van, maar ja. En wij zongen ook bij de stoep later, zeg maar over het land, vonden we heerlijk. Dan deden we de afwas en dan begonnen we eigenlijk te zingen. En dan gingen we naar buiten, dan stonden we daar, want we woonden in de polder toen. En dan waren er ook vrienden en vriendinnetjes en dan gingen we verder jodelen, halejula.

(I-1) En kunt u ons iets vertellen over wat voor soort feesten er werden gevierd? Want er was niet veel geld.

(G) We vierden verjaardagen, die waren er toch wel genoeg.

(I-1) Ja, met een groot gezin sowieso. Maar kreeg u dan een kadootje? Kregen de kinderen een kadootje? Werd er iets lekkers gebakken of gemaakt of...

(G) Nee, ik herinner me nog een keer dat we hadden een zandbakje in de Oosterstraat en dan 's avonds was het hele spul naar bed. En ik voor mijn verjaardag, ik kreeg zo'n zakkammetje en ik

kreeg pinda's van mijn moeder. En daar zat ik alleen op die zandbak. Nou, dacht ik. Ik weet nog dat ik dacht dat ik teleurgesteld was. Dat is het, ja. Maar nee, er was geen geld. Als je dat ook maar goed bij jezelf ook inprent, dan maak je er ook geen drama van. Je leert wel daardoor om de jongeren hun verjaardag te vieren.

(I-1) Omdat u zelf weet wat het met je kan doen, vaak gemist...

(G) Mijn broer Hans, die broer net boven mij, was, daar was ik heel diep close mee. En toen gingen wij, op een keer mochten we op stap voor kadootjes te kopen, maar we hadden amper wat, we waren zelf poppenhuizen aan het plakken en van die minipoppetjes kopen. En toen vinden we een portemonnee met 10 gulden erin! Nou, die hebben we gelijk uitgegeven. Ja, dat was eigenlijk...

(I-1) Niet ingeleverd van: "Mam, kijk eens wat we gevonden hebben!"?

(G) Nee, dat weet ik nu nog dat ik eigenlijk achteraf dacht, oh. Maar we hebben voor Arie een eendje op wieltjes gekocht. Je had Nederlof of zo iets toen en dat soort dingen weet je, altijd voor de jongere garde waren wij altijd bezig.

(I-1) En Sinterklaas, werd dat vroeger gevierd?

(G) Ja, ik weet nog dat ik eens een keer een mooie suikerletter heb gekregen, de letter R. Nou, die heb ik lang bewaard. Hij is bijna versteend, denk ik.

(I-1) De R van Ria. En Kerst? Was er een kerstboom in huis, met echte kaarsjes, of was dat toen ook niet?

(G) Jawel, jawel. Wij hadden een in de polder geen elektriciteit, dus het moest wel met kaarsjes, maar daar hebben we geen kerstboom gehad. Maar wel in Leiden; al aan de Hooglandse Kerkgracht. Want mijn vader was op de manege en dan was het feest voorbij en dan kregen wij de kerstboom in de kamer. Dat weet ik nog, dat wel ja.

(I-1) Want ik weet, u vertelde in het begin van het gesprek, dat uw vader de manege in de Kaiserstraat, is dat daar, dat hoort bij de universiteit officieel?

(G) Nee, de Keizerstraat.

(I-1) Want wat deed hij daar dan in die manege? [pikeur]

(G) Mensen helpen, nou, het zal wel paarden roskammen. Want Prinses Juliana, die moest hij ook begeleiden met paardrijden. Dat was wel leuk. Hij reed dan ook mee in optochten. Ja, hij kon zelf goed paardrijden, dus dat is eigenlijk ook wel grappig geweest.

(I-1) Dus dat is niet van vader op kinderen overgegaan. U kan geen paardrijden of een van uw broers of zussen?

(G) Nee, nee, niemand. Maar m'n kleindochter weer wel, Lisette.

(I-1) Kijk, dan komt het toch weer, ja.

(G) Zal toch in de genen een beetje zitten.

(I-1) Grappig, wat leuk. Toen kreeg u de kerstboom van de manege, dan konden jullie thuis toch Kerst vieren?

(G) Jazeker, ja. Daar werden wij ook vaak ziek. Want ik weet nog dat wij aan de Hooglandse Kerkgracht de mazelen kregen. Dat zal voor moeder ook heel wat geweest zijn, voor zo'n stelletje. Toch een heel stel kinderen. En toen heb ik nog roodvonk gekregen en toen ben ik nog opgenomen in het ziekenhuis bij de nonnetjes.

(I-1) Op de Hooigracht ook?

(G) Ja, en toen kreeg ik ook heel erg heimwee. Toen zei m'n broertje, toen werd jij achter een glazen kastje neergelegd. Het schijnt dat ik achter glas...

(I-1) In quarantaine waarschijnlijk.

(G) Ja, in quarantaine waarschijnlijk. Ja, dat zijn dingen die je niet vergeet.

(I-1) Werd er vroeger ook vrijwilligerswerk gedaan? Ik kan me voorstellen, uw moeder zorgde voor het huishouden, gelukkig met hulp van u en misschien ook af en toe van andere kinderen. Maar hoofdzakelijk door u. Uw vader werkte, nou, veel ook.

(G) Die gaf wel in zijn avonduren ook wel vaak les in EHBO, omdat hij bij het Rode Kruis was. Dat heeft hij ook in de polder nog gedaan. Dan ging die naar Oude Wetering. En je kreeg na de oorlog die filmen die gedraaid werden, van: Achter de wolken en zo, dan moest ik, ik heb veel gecollecteerd voor goede doelen. Altijd collecteren voor goede doelen.

(I-1) Wat goed.

(G) Ja, inderdaad. Ook dan mocht ik mee naar die film kijken en dan in de pauze, dan gingen we met de bus. Ja dat was wel...

(I-1) Dus dat werd vroeger ook wel gedaan, vrijwilligerswerk? Want tegenwoordig wordt het bijna geëist, dat je vrijwilligerswerk doet.

(G) Ik doe het nog, op het Leythenrode, achter de muziek, achter de microfoon zit ik.

(I-1) Oh wat leuk!

(G) Dat is ook het enigste dat..

(I-1) Wat bent u nog een bezige bij dan.

(G) Ja, maar dat vind ik ook prettig, het is ook leuk.

(I-1) En het houdt je jong, denk ik ook.

(G) Dat durf ik niet te zeggen, 80, 80.

(I-1) Zeker weten. Nou, ik teken ervoor om zo te zijn zoals op uw leeftijd.

(G) Nou, ik vind het toch, je merkt het wel.

(I-1) Ja, maar dat merken wij ook. En alles met wat u mee heeft gemaakt.

(G) Ik vind dat ook heel erg leuk. Dan zaterdagochtend, dan muziek draaien. Zit dáár de techneut, hier zit ik en ik zet alle muziek klaar. Ik doe al me computer zeg maar uitzoeken wat voor muziek we gaan draaien.

(I-1) Hoor dan.

(G) Ja, en dan ja op de computer. Ja, ik heb een laptop, een tablet, dan kun je zelf een hele hoop dingen opzoeken en daar een printer.

(I-1) En dan bent u, denk ik, ook wel muzikaal, ik bedoel: u heeft vroeger gezongen en u zingt nu nog. U gaat een radioprogramma in het Leythenrode verzorgen. Is dat van huis uit ook? Werd er ook thuis vroeger muziek gemaakt?

(G) Nou, niet echt. Maar later heb mijn vader wel een orgeltje gehad en gespeeld en ik heb ook een tafelorgeltje, maar na het overlijden van Henk doe ik het niet meer. Op mijn kamertje staat nog een orgeltje. Mijn benedenbuurvrouw is pedicure en die zegt: "Joh, speel nog eens, want ook mijn klanten vinden het leuk". Maar zolang Henk is overleden heb ik het eigenlijk niet meer zo, typisch he?

(I-1) De lust er niet in of doet het teveel aan hem denken of...?

(G) Nee, dan was hij. Hij deed veel vrijwilligerswerk ook. En dan was die moe en dan zat die zo lekker achterover en dan zei die: "Speel 's effentjes een poosje". Dan ging ik wel spelen, snap je, en dan, nu is er niemand meer die luistert.

(I-1) Dus u deed het meer voor hem ook. Ja, ja. En wat nou als ik zou zeggen: speel voor ons eens een deuntje?

(G) Ik geloof niet dat ik dat zo goed zou kunnen. Wel dit, al die schilderstukken, die heb ik wel gemaakt.

(I-1) Echt waar? Nou ja zeg. Ik zeg al, een bezige bij, u. Jeetje. Dit zijn de foto's. Wat knap, daar hangt ook mooi...

(G) Die foto's. We hebben eigenlijk alle twee gezegd: als wij samen gaan, komt er een foto van mijn eerste man in de kamer en een foto van zijn eerste vrouw. Want als de kinderen thuiskomen, moeten ze thuiskomen.

(I-1) Ja, ja, dat is mooi, heel mooi. Ja, die mag je ook niet vergeten, toch?

(G) Nee, nee. Nou, u had het over duidelijk zijn. Heb ik nog eens gehad. Ik voel dingen, ik kan niet uitleggen als er iets, als iemand hollig? doet tegen mij. Dan denk ik: wat is er aan de hand? Dan heb ik het liever uitgesproken, als dat ik weet wat is er aan de hand. Dus Henk had zijn kinderen natuurlijk en ik voelde al een poosje: wat loopt hier, er loopt niet. Ik woonde in Alphen bij hem al, het zat niet helemaal richtig. Toen zou hij naar het ziekenhuis gaan; hij kreeg een nieuwe knie, hij werd geopereerd. En toen kwam er een kaart van een van de kinderen: Pa, heel veel sterkte. Toen heb ik dat kind gelijk opgebeld, zei: "Nou heb ik altijd geleerd: als er één lid lijdt, lijden alle leden. Waarom alleen Pa sterkte en Ria niet?" En toen, ja maar, wat bleek het. Door gewauwel van buitenstaanders, ja, kun je dan ook hebben. Dat zijn dan vroeger vrienden van hun geweest en die vonden eigenlijk dat ik niet goed in de club paste. Dus toen zei ik: "Als Pa thuiskomt uit het ziekenhuis, verwacht ik jullie, zonder peutertjes". Want dat heb je, ik geef altijd veel belangstelling. Dus ik wil dan ook graag dat jullie komen zonder kinderen. Henk kreeg te horen donderdags, je mag naar huis voor het weekend en toen heb ik de kinderen gebeld: "Zondagavond om acht uur verwacht ik jullie op de koffie". En ik had ook tegen Henk gezegd: "Ik had toch gelijk, Henk". Ik zei de hele tijd: "Ik voel wat, maar ik wil het graag uitgesproken hebben". Koffie gedronken, heel gezellig, lijkt het eerst. En toen hadden we de koffie op en toen zei Henk: "Nou, hebben we nog een borreltje?" En die zat rustig op het tweezits bankje met dat been omhoog. En toen zei ik: "Nee, nu wil ik eerst eens vragen, wat heb ik verkeerd gedaan, dat ik jullie in de gesprekken of in de houding van jullie voel, dat ik fout ben?" Nou, en toen gingen ze vertellen. Ja maar, dat waren vrienden van Henk en zijn vrouw vroeger en die hadden zo mij een beetje zwartgemaakt. Zeg ik: "Nou, dat kan ik je gauw vertellen. In de eerste de beste keer dat ik

met je vader meeging, toen wilden die mannen kaarten en toen gingen die vrouwen lopen. En toen zeiden die vrouw gelijk: je moet niet denken dat je Toos wordt. Ik zal nooit Toos worden, want ik ben Ria". Ik zeg: "Nou kijk, dan kan je me beter een oplawaai verkopen, maar ik mag erbij horen, maar net aan". Ik zeg: "Toen met José, die kwam hier ook en die ging op een gegeven moment, ik was het zat, maar zij zei om een uur of half twaalf: eh, zullen we nog even een borreltje inschenken?" Ho, wacht even, wie is hier de gastvrouw? Ik zei, en dan heb ik zoiets van ho, en dan laat ik niet over me lopen: dan kom ik bij jullie in de gezinnen. Heb ik die mensen meegemaakt, die maak ik nooit meer mee. Bij die, ik kon het allemaal zo opnoemen. Ja, nou, toen begonnen ze te janken. Dit was niet de bedoeling zo en het nooit meer gebeurt.

(I-1) Maar wat goed van u dat u het op zo'n manier uitgesproken heeft. Want anders blijft het kabbelen he, bij alles.

(G) Dat zei ik ook. Ik wil duidelijkheid. Ik hou van duidelijkheid. Als ik wat verkeerd doe, zeg het maar. Je mag het gelijk zeggen. Maar dat hebben ze dan ook gedaan, dus ze hebben antwoord gekregen. Wat hun vrienden waren, vroeger, zijn mijn vrienden niet. Dus als je het over duidelijkheid hebt.

(I-1) Ja, ja, nou, dat heb ik al eerder gezegd. Nou, ik geloof wat onze lijst betreft, maar dan vraag ik even aan andere Joke, het laatste stukje over werk. We hebben het natuurlijk best wel veel over werk gehad. Over de ouders, het werk en over mevrouw haar banen. Dus daar zie ik eigenlijk niet zoveel in. En hierboven heb ik nog van: ging u veel met collega's om? Hoe waren de verhoudingen met de baas waar u voor werkte? U heeft het net eigenlijk al een beetje verteld. In het ene gezin had u het prima naar uw zin, maar u moest weer naar huis omdat moeder ziek werd.

(G) Verder heb ik het altijd met mijn collega's ook leuk gehad. Ook met die mevrouws waar ik werkte, altijd, ja.

(I-1) En even, dit is eigenlijk even een hele andere vraag, maar ik zie hem staan en ik denk, want dat is voor ons onderzoek wel belangrijk. In een bepaalde periode kwamen er hier in Nederland, rond de jaren zestig, heel veel buitenlanders werken. Toen was er veel werk, maar er waren niet genoeg krachten om al het werk uit te voeren. Ik weet niet of u die tijd herinnert? Er kwamen Italianen, maar ook Turken en Marokkanen.

(G) Ja, ja, want mijn eerste man zat in de ondernemingsraad, dus had veel Turken, inderdaad.

(I-1) Kijk eens aan. Dat wilde ik dus vragen: heeft u daar weet van gehad, maar dan blijkt dus, uw man heeft in de ondernemingsraad gezeten en dan hoorde u natuurlijk verhalen via uw man hoe dat was?

(G) Ja, ja.

(I-1) Werd dat toen als positief ervaren?

(G) Ja hoor.

(I-1) Ze hadden die mensen nodig, laat ik dat voorop stellen, maar...

(G) Ja, nee, dat had hij wel. En er zijn ook wel eens bij ons. Ik heb alleen een domme fout gemaakt een keer. Wij kregen toen Zen?, zo heette hij, een Turk. Joop die zei: "Joh, kom gerust een keer koffie of thee drinken". En toen kwam die Zen dan en toen kwam mijn tweede zoon, een leuke bink om te zien. En toen zei ie: "Hoe, wat een knappe vent, is die ook van jou?" Toen zei ik: "Nee, joh, die is van de melkboer". Nou, die man wist niet wat, het was helemaal niet waar! Hij nam het zo serieus.

(I-1) Nee, dat is zo'n uitdrukking.

(G) Dom van mij, dom van mij. Dus zoiets he. Daar kun je een fout in maken. Maar die mensen, nee, die hebben ook, na het overlijden van mijn eerste man, kwamen ze dan echt speciaal een keer op bezoek om een hand te geven; zeggen hoe ze hem waardeerden. Nee, ik heb er geen probleem mee. Nog niet.

(I-1) Nou ja, het is meer zo van hoe de omgeving zich dat toendertijd beleefde. Dat er toch ineens zoveel mensen hier in ons land kwamen.

(G) Hier wonen beneden, ik heb een Turks gezin en altijd zal ik gedag, goedemorgen, goedenavond. Helemaal boven woont ook die mevrouw en dat vind ik heel knap. Toen het overlijden van Henk, toen was het condoleren en toen stond ze toch in de rij. En ik denk dat er wel 150 mensen stonden. Het was echt. Maar ze stond er tussen en dat vind ik dan toch geweldig.

(I-1) Heel bijzonder.

(G) Ja, dat zeg ik ook altijd, dat heb ik heel erg gewaardeerd. Moet je toch doen en durven. Je staat toch tussen allemaal mensen die met elkaar te kletsen staan.

(I-1) Ja, dat is zo. Nou, ik denk dat dit betreft, dit genoeg is. Vindt jij dat ook?

(I-2) Ja.

(I-1) Dan wil ik alleen nog even, want anders doen wij u misschien tekort; u begon meteen al te vertellen toen wij binnenkwamen van, nou ik mocht vroeger niet naar school. Ik heb geen opleiding gehad, maar. En toen ging u vertellen van de Open School. En toen heeft u op een gegeven moment Jon Mann ontmoet.

(G) Ja, en daardoor...

(I-1) Dat stukje mag u ons toch nog even vertellen, dat vind ik toch wel heel bijzonder om te horen, toch?

(G) Nou, bij Jon, ik ben daar begonnen met Open School. En je kreeg natuurlijk Engels te horen, je kreeg verhaal, een boek werd voorgelezen, dus hoe je met dat verhaal, moesten wij om beurten doen. Nou, zo heb ik met de Doornvogels, was een mevrouw toen, ja, toen was ik nog jonger. Zij was 60 en dat vond ik zo geweldig hoe zij dat uitlegde, het boek van de Doornvogels. En ik ben eigenlijk zo doorgegaan en toen kwam Mia Meijers, zo heette zij, een docent en die deed schrijven. En daar heb ik geleerd om gedichten te schrijven. Dat vond ik zo leuk. De Open School ging toen ook al een beetje minder worden, maar je mocht nog wel een typecursus doen en dat heb ik gedaan. Dat is het enigste diploma die ik heb.

(I-1) Ja, want in welk jaar speelt zich dat allemaal een beetje af, of jaren?

(G) Nou, dat is wel na het overlijden van Joop eigenlijk, dus '79 '80 '81 '82. Ik denk dat in '83 zo'n beetje dat ik met die scholen begonnen ben. En dat heb aardig gelopen, dus ik ben nog heel heel lang doorgegaan, want zo leuk vond ik het. Totdat ik ook naar Boerhaave gegaan ben. En toen ging ik op Boerhaave en toen leerde ik mijn tweede man kennen. En toen brak ik bij hem mijn pols en toen heb ik daar eigenlijk mee gestopt. Nederlands, Engels, ik vond het, geschiedenis, ik vond het leuk. Zo heb ik iedere keer weer zelf een stukje. En nu doe ik na later weer schilderen en mandala tekenen, doe ik momenteel.

(I-1) Knap.

(G) Nou ben ik met dat mandala-tekenen bezig.

(I-1) Goh, wat bent u een bezige bij, niet te geloven. Leuk hoor. Maar u heeft haar daar ontmoet dus, maar was zij daar docente of ook...

(G) Ook zij was docent, maar ze is ook heel lang doorgedaan, Jon. Ik heb met haar altijd toch graag in contact geweest. We doen nog weleens...

(I-1) Dus u ziet haar ook nog regelmatig?

(G) Ja, we spreken weleens af om een kopje koffie te drinken bij V & D en dan...

(I-1) Ja, leuk.

(G) En ook nog een paar dames. Gisterenmorgen ben ik nog met drie dames in contact geweest. Drinken we bij elkaar een kopje koffie. Eventjes, nog gewoon, maar...

(I-1) Een beetje kletsen.

(G) Heel leuk. Hun komen elke woensdag bij elkaar, maar dat heb ik dan niet. Ik wil niet altijd over iedereen wauwelen.

(I-1) Maar het is wel goed om onder de mensen te blijven komen. Maar ja, u zingt en u komt nog in Leythenrode, nou, u ziet genoeg mensen om u heen he?

(G) En maandag hier bijbelkring.

(I-1) Ook nog. Elke maandag?

(G) Nee, een keer in de maand.

(I-1) Een keer in de maand. En hoeveel mensen komen dan?

(G) Een stuk of vijf; dat is niet veel.

(I-1) Nee, maar wel mooi dat dat nog steeds zo kan. En u gaat ook elke zondag nog naar de kerk?

(G) Niet elke zondag. Soms wel. Nou komende zondag zing ik in de gehandicaptendienst, dan heb. Ik denk 's morgens, dan denk ik: nou, ik blijf nou maar lekker thuis.

(I-1) Nou, maar dat moet toch ook kunnen?

(G) Ja, zo is het.

(I-1) Nou ja, ik kan alleen maar zeggen dat ik; ik heb bijna met open mond zitten luisteren. Ik vind u echt een geweldige verteller. En ook de verhalen wat u zo vertelt: heel bijzonder toch wel he?

(I-2) Ja, heel mooi.

(I-1) Heeft u zelf nog iets toe te voegen, iets te vragen, iets op of aanmerkingen of zo?

(G) Nee hoor.

(I-1) Dan mag u het zeggen hoor.

(G) Ik zou het niet weten.

(I-1) Nou, mocht het zo zijn dat u toch nog ineens denkt, van de week of zo. Onderaan die brief staat ook dat u eventueel nog vragen kan stellen aan een meneer Herman Verlint, mocht dat zijn. Maar als u zegt van nou, ik vind het prima zo.

(G) Ik vind het mooi zo. Ik hoop dat ik ter wille geweest ben.

(I-1) Nou dat bent u zeker. En we hebben ook een heel klein bedankje voor u meegenomen en ik hoop dat u chocola lust. Want u heeft het toen niet van die meneer gekregen. Nu krijgt u het wel van ons.

(I-2) Ik zet hem uit, o.k?

KORTE INHOUDSOPGAVE INTERVIEW

Interview mw. R. de Boer-de Koning d.d. 5 maart 2015

Deel 1

Vanaf 00.00	Inleiding en toelichting
Vanaf 01.58	Wonen, familie, jeugd
Vanaf 07.37	Oorlog
Vanaf 10.51	Huis, familie, jeugd
Vanaf 11.14	School (ook tijdens de oorlog), gezin jeugd, opa, 1945 gaarkeuken
Vanaf 17.53	4e klas lagere school, thuis in huishouden werken
Vanaf 18.50	Jeugd
Vanaf 20.30	1e echtgenoot, 2e echtgenoot
Vanaf 21.40	Geloof
Vanaf 22.40	Echtgenoot
Vanaf 23.00	Grootouders
Vanaf 26.20	Eigen inbreng, je zegje kunnen doen
Vanaf 29.40	Huishoudschool, huishoudelijk werk thuis
Vanaf 31.50	Jongens leren kennen, verhuizing in jeugd
Vanaf 36.55	Kennismaking met 1e echtgenoot, huwelijk, wonen, kinderen
Vanaf 40.40	Kinderen -> opleiding, huisvrouw gebleven
Vanaf 42.09	75 jaar
Vanaf 42.50	Kinderen, beroep 1e echtgenoot
Vanaf 45.00	Ziekte (mw. de Boer zelf en haar 1e echtgenoot)
Vanaf 49.00	Huisarts
Vanaf 49.19?	Ziekte, hulp familie
Vanaf 52.40	Kinderen
59.00	pauze

Deel 2

Vanaf 03.59	Gesprek wordt voortgezet
Vanaf 04.00	Jeugd, werk
Vanaf 05.28	Seksualiteit
Vanaf 15.00	Ontmoeting Henk, 2e echtgenoot
Vanaf 16.15	Alcohol, ziekte, overlijden
Vanaf 19.08	Sport, koor, vrije tijd
Vanaf 20.54	Feesten, verjaardagen
Vanaf 24.28	Kinderziektes
Vanaf 25.04	Vrijwilligerswerk
Vanaf 27.00	Muziek, schilderen
Vanaf 28.50	2e echtgenoot, zijn kinderen
Vanaf 32.41	Buitenlanders
Vanaf 35.59	Open school / typeschool
Vanaf 39.00	Bijbelkring
40.00	Stop

